Z OČÍ DO OČÍ

Sborník žákovských textů inspirovaných vyprávěním pamětníků

Spolufinancováno z programu Evropské unie Erasmus+

Střední škola designu a umění, knižní kultury a ekonomiky Náhorní

Gymnázium Pavla Jozefa Šafárika - Pavol Jozef Šafárik Gimnázium Rožňava

Centrum RoSa

Z OČÍ DO OČÍ

Sborník žákovských textů inspirovaných vyprávěním pamětníků

Uspořádala Pavlína Vočková

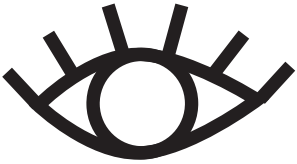

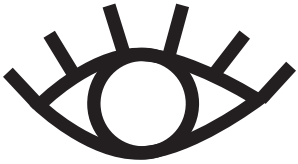

Střední škola designu a umění, knižní kultury
a ekonomiky Náhorní

Praha 2020

Spolufinancováno
z programu Evropské unie
Erasmus+

Podpora Evropské komise při tvorbě této publikace nepředstavuje souhlas s obsahem, který odráží pouze názory autorů, a Komise nemůže být zodpovědná za jakékoliv využití informací obsažených v této publikaci.

ISBN 978-80-270-8497-5

Obsah

ÚVODNÍ SLOVO |4

RNDR. ANNA HABERSBERGEROVÁ |6

Sára Jankovičová, Nikola Slezáková, Iveta Veselá, Dávid Németh, Michaela Jedličková a lektor workshopu Tim Postovit

KVĚTA TURKOVÁ |16

Adrian Adamik, Viktorie Bárová, Adéla Hlízová, Andrea Stanislavová, Katarína Stohrová a lektor workshopu Lukáš Vydra

MILENA ŠÍDLOVÁ |28

Michaela Bárová, Ornela Grecmacherová, Kristina Štědrá, Marie Pallová, Kateřina Vanžurová, Vítězslav Mrhálek, Matyáš Slabý a lektorka workshopu Ivana Myšková

ING. JAROSLAV VOTÝPKA |42

Eliška Jarošová, Dita Schimperková, Daniela Helcmanová, Adam Kováč, Rafaela Safina a lektorka workshopu Eva Skalová

PHDR. JANA KOBZOVÁ |50

Daniel Mikula, Ingrid Jendreková, Lenka Jakubíčková, Magdaléna Goligovová, Irena Vintrová, Natálie Velebilová a lektorka workshopu Marta Dietrich Dvorská

ZÁVĚREM |62

Úvodní slovo

Mezinárodní spolupráce, do níž se jako škola již několik let zapojujeme, přináší účastníkům lákavou možnost vydat se v rámci vzdělávacích aktivit do zahraničí a navázat tam nová přátelství. S těmi se při plánování projektu počítá, i když se nejedná o to hlavní, proč se partnerství mezi školami navazují. V projektu *Učme se číst, čtením se učme* však navíc došlo k něčemu výjimečnému. Našli jsme přátele mezi sousedy, se kterými jsme si dosud koukali z oken do oken, ale jinak jsme toho o sobě příliš nevěděli. Velkou zásluhu na tom má **Marta Dietrich Dvorská**, která nás propojila s klienty Centra RoSa. Pět pamětníků mělo v listopadu 2019 možnost posluchačům z řad českých a slovenských studentů vyprávět své osobní příběhy a podělit se o životní zkušenosti. Všichni vzpomínali především na to, jak prožívali významné okamžiky československých dějin. Bez povšimnutí nezůstaly druhá světová válka, únor 48, srpen 68, emigrace, normalizace a listopad 89.

Středoškoláci přivítali, že se s těmito událostmi mohli setkat prostřednictvím vyprávění pamětníků, protože jak někteří z nich přiznali, v rodinných debatách tato témata moc prostoru nedostala. Vzpomínky – v některých případech jen útržkovité, v jiných až nečekaně detailní, jako by dotyčný popisoval události včerejšího dne – byly odrazovým můstkem pro umělecké aktivity: psaní povídek, básní a dialogů, ale také tvorbu ilustrací. Tvůrčí workshopy i úvodní setkání s pamětníkem vedl buď spisovatel, nebo učitel naší školy.

Smutnými událostmi, jež celé spolupráci daly ještě hlubší rozměr, než jsme kdy mohli čekat, byla úmrtí paní **Anny Habersbergerové** († 87) a pana **Jaroslava Votýpky** († 87), ke kterým došlo během práce na tomto sborníku. Pro nás všechny to bylo mrazivé ponaučení, že bychom neměli žádná významná setkání odkládat na „nějakou vhodnější“ dobu, protože naše „někdy“ může osud jednoduše přepsat na „nikdy“.

Texty z workshopů paní Annu potěšily při pobytu v nemocnici, ale na opětovné setkání se středoškoláky už, bohužel, nedošlo. Přínos její osobnosti nejen pro projekt zachytil vedoucí workshopu **Tim Postovit** v krátké vzpomínce: „Její nastavení mysli bylo nakažlivé. Když vyprávěla o sovětské okupaci, to jsme se usmívali všichni, vždyť tanky přešla jedinou větou, zatímco květiny spatřené na loukách během její svatební cesty po Šumavě v osmašedesátém viděli díky jejím slovům živě i ostatní.“

Odchod pana Votýpky byl nečekaný a jeho ztrátu nepociťuje jen jeho rodina a přátelé, ale také kulturní život v Centru RoSa. Byl mužským

tahounem divadelního spolku, který vede režisérka Marta Dietrich Dvorská. Nastudovali spolu např. dramatizaci Erbenovy Kytice, kterou zhlédli i naši žáci. Výkon pana Votýpky byl pro mladé diváky inspirací, že i v seniorském věku se dá plnohodnotně žít a věnovat se různým koníčkům. Zkrátka bychom měli radostně a smysluplně využít čas, který nám je dán. A to platí o obou pamětnících, kteří se z vydaného sborníku s námi těšit už nemohou…

Všem čtenářům přejeme příjemně strávené chvíle, které – doufejme – stvrdí naše přesvědčení, že sdílet se má především v reálném životě a ne pouze na sociálních sítích.

Pavlína Vočková
koordinátorka projektu

„Síla příběhu vyprávěného pamětníkem je pro žáky a studenty tím nejpřirozenějším způsobem, jak proniknout do naší minulosti. Díky osobním prožitkům aktérů, jejich pohledu na tehdejší událost zevnitř získají mladí lidé jedinečnou příležitost zeptat se na cokoli. V tomto ohledu se jedná o výjimečný a zároveň velmi obohacující projekt, který může poskytnout informace, jež nenalezneme v žádné učebnici dějepisu.“

Pavla Jiříčková, vyučující dějepisu

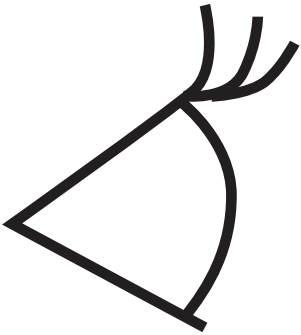

RNDr. Anna Habersbergerová

Inspirací pro skupinu lektora Tima Postovita byly vzpomínky **paní Anny (87 let)**, ženy, jejíž celoživotní vášní byla věda. Jak sama přiznává, chemie jí pomáhala lépe snášet těžké časy normalizace. Emigrace, kvůli péči o svou i manželovu maminku, nepřicházela v úvahu. Slova paní doktorky o lidské rovnosti a důstojnosti reflektovala například ve slamové básni účastnice tvůrčí dílny Sára Jankovičová. Vyprávění paní Anny obsáhlo téměř všechny pohnuté okamžiky naší země v průběhu 20. století. Mladí tvůrci se nechali inspirovat třeba k napsání povídky o vyhlášení částečné mobilizace v roce 1938 nebo stylizovaného dopisu, jenž kvůli železné oponě nikdy nebyl odeslán. Když si skupinka na závěr řekla o moudrou radu do života, pamětnice nemusela nad svou odpovědí dlouho přemýšlet: „Učte se jazyky a cestujte."

„Když paní Anna vypravovala o svém protektorátním dětství, posluchači se snažili pochopit, jaký je to pocit, muset přelepit portrét milovaného prezidenta a zažívat při tom smutek. Takové věci líčila s úsměvem, který je vlastní lidem, jež své životy prožili důstojně a mnohému navzdory. Myslím, že podmanivost této osobnosti vcelku věrně předávají i vybrané texty účastnic workshopu, vděčných za exkurz do jasné mysli paní Anny."

lektor workshopu Tim Postovit

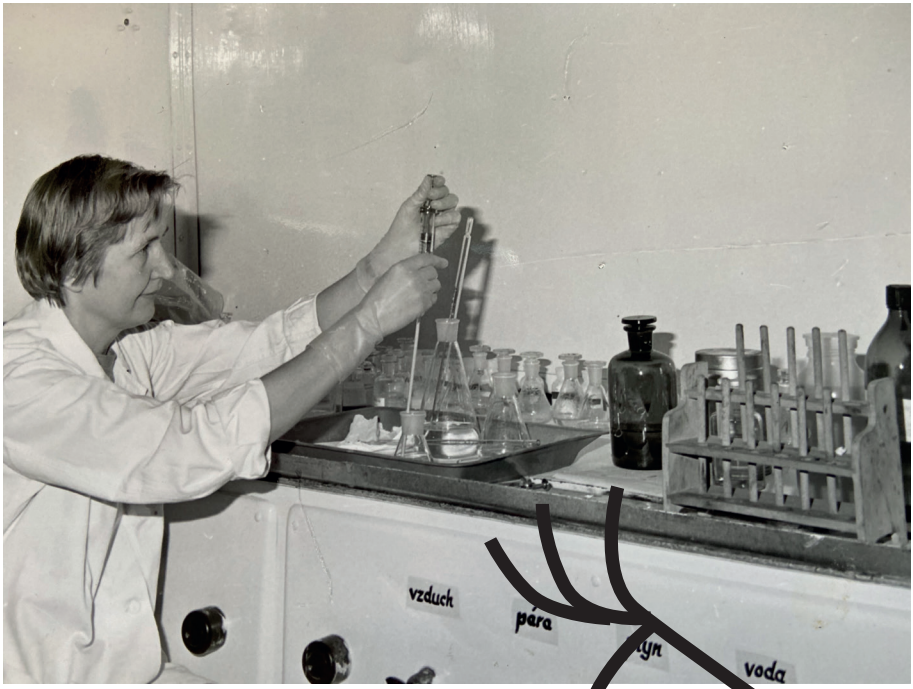

Anna Habersbergerová se rozhodla pro zaměstnání, které jí přinášelo radost

Sára Jankovičová

Z NIKDY NEODESLANÉHO DOPISU

27. 5. 1971

Drahý Viléme,
vzpomínáš, jak jsme se tehdy loučili a ty jsi mi dal tu kytičku sedmikrásek? Všechny mi zvadly, připadala jsem si, jako bych něco důležitého ztratila. Teď se tak cítím taky, ale vynásob to tak třemi tisíci. Pavla zavolali do Bartolomějské. Je ti doufám jasné, co to znamená. Samozřejmě nic nevím, tady nikdy nikdo nic neví. Snažím se nějak zůstat v klidu, ale zahradničení mi v tom, kupodivu, zrovna nepomohlo.

Připomíná mi to dobu, kdy jsme museli přelepit Masaryka nebo jak tatínkovi vzali lékárnu... nebo když mi na cestu za tebou dali jen jednu libru. Bezmoc a absolutní nepochopení situace. Zrovna se dívám na fotografii našeho starého domu, na ty bílé okenice a zvadlé kvítí v květináčích. Ach, jak mně se stýská, Viléme. Chybí mi Londýn, ta svoboda a život bez obav! Když jsem v padesátém šestém nastoupila do práce, vůbec by mě bývalo nenapadlo, že se podívám na Big Ben. Velmi ráda na to v nejtěžších chvílích vzpomínám a tak často o tom vyprávím Pavlovi!

Bojím se, aby mu něco neudělali, vždyť sám víš, jak umí být tvrdohlavý – jednou se mu to vymstí. Dnes jsem šla přes Opletalovu třídu do práce a nedovedeš si představit, jak je nepříjemné, když na tebe na každém rohu míří hned několik samopalů. Absurdní věci se tu dějí. Je to až k smíchu, ale svedeme nad tím jen brečet. Londýn, to bylo něco úplně jiného… až neuvěřitelného! Já vím, že si teď asi říkáš, že jsem hloupá, ale vždyť víš, že jsem nemohla zůstat. Už jen kvůli mamince ne.

Moc blahopřeji k doktorátu. Je těžké uvěřit, že jsme se už dva roky neviděli. Doufám, že se máš v Anglii dobře.

Vzpomínáš si na Adama? Určitě ano. Za týden to budou tři roky, co zemřel. Čas tak rychle letí! Kdybych vyprávěla někomu zvenčí, co se tu děje a že ho systém a vláda dohnaly až sebevraždě, nikdo by tomu nevěnoval pozornost, to je na tom to nejhorší, jak je to všem ukradené. Přesto se ale v rámci možností máme dobře. Nebo aspoň jsme se doteď měli, neboť nevím, jak to s Pavlem dopadne… Svírá se mi hrdlo a doufám, že mu neublíží. Půjdu si přečíst něco z Nezvala, snad přijdu na jiné myšlenky. Alespoň na chvíli.

Jak se má Aneta? Snad se vám všem vede lépe než nám tady. Budu se moc těšit na odpověď.

Zdraví
Anna

Nikola Slezáková

MŮJ STUDENTSKÝ ŽIVOT

Volba střední školy byla velmi jednoduchá a zároveň těžká. Moji rodiče nechtěli, abych šla studovat gymnázium v Kralupech. To kvůli tomu, že tam byl významný železniční uzel, který byl často bombardován. Nakonec se rozhodlo, že půjdu na místní gymnázium. Nebyla jsem zrovna nadšená z výběru, ale aspoň jsem mohla studovat.

Mým hlavním cílem bylo vést domácí lékárnu po otci. Byla jsem natěšená, až ji převezmu, proto jsem už při nástupu na gymnázium věděla, že chci jít na vysokou školu. Hlavně aby tam byl obor farmacie. První den na gymnáziu, stejně jako mnoho dalších, byl nelehký. Za války se toho moc nemohlo. Ráno vstát, umýt se, jít do školy a modlit se, aby nebylo bombardování. Jednoho dne mi maminka řekla, že gymnázium v Kralupech je zničené. Pravé křídlo bylo po náletu rozbombardováno. Měla jsem strach, že se to stane i naší škole, i když vyučování bylo na nic, protože jsme se toho moc neučili. Jen samé zákazy, co nesmíme, a trocha toho, co smíme. V rozbouřené duši dospívajícího byl zákaz stejné pokušení jako pro Adama s Evou zakázané jablko v rajské zahradě. Nesmělo se poslouchat rádio. Poslouchali jsme ho na tahačku v pokojíku. Zeměpis se neučil. Informace jsme hledali v knihách. Jazyk se vyučoval jenom německý. To byl trochu problém, jelikož mnoho způsobů na naučení cizích jazyků nebylo. Dějepis nebyl. Naše historie neexistovala. Ale žili babičky a dědové, kteří nám po večerech vyprávěli.

Moje matka si pro mne přála dobře zajištěného muže. Nebyla proto nadšená, když jsem jí oznámila pozvání od jednoho chlapce z mé třídy. Jmenoval se Paul, byl Němec a to byl hlavní kámen úrazu. Křičela, že mě s ním nikam nepustí, že jsem nána hloupá. Ale já chtěla. Viděla jsem v něm možnost jít do divadla, kam jsme nemohli kvůli ceně chodit. Chtěla jsem si užívat, když to šlo. Bylo mi jedno, že je Němec, choval se ke mně hezky a to pro mě bylo hlavní. Nechápal Němce, kteří se přidali k Hitlerovi. Všichni jsme vzešli z Adamova žebra, tak co se lidem najednou nelíbí, říkával často ve škole. Byl velmi chytrý, chtěl se stát učitelem. S Paulem jsem zapomínala, že žijeme v době války.

Když skončila válka, bylo to požehnání. Ten den byl krásný, všichni jsme mávali vlajkami a zpívali písně. Naši zachránci od nás dostávali květiny. Věřila jsem, že vše špatné skončilo…

Iveta Veselá

21. 5. 1938

Sobotní ráno bylo příjemně teplé. Slunce hřálo a mraky pokojně pluly po obloze. I když bylo krásné počasí, nikdo se nad tím nepozastavil, lidé pospíchali na nádraží, aby stihli vlak do Kralup či do Prahy. Všichni spěchali s davem. Přesto se většina lidí dokázala zastavit, aby si od mladíka zakoupili noviny za pár haléřů. Překvapené a ustarané výrazy čtenářů říkali, že se stalo něco, co všem otočí život naruby. Za chvilku si lidé mezi sebou šeptali o německých vojskách v Bavorsku a Sasku a o částečné mobilizaci země.

„Dobré ráno, milostpaní," pozdravil čtyřicetiletý farmaceut zpoza pultu jeho malé domácí lékárny. Byl na svou lékárnu pyšný, převzal ji po svém otci, a tak doufal, že se i jeho malá Anička jednoho dne stane farmaceutkou a převezme rodinnou lékárnu. Bral to jako své poslání, neboť pacient je ten nejdůležitější člověk na světě. „Dobré ráno i vám, poprosila bych jeden bylinný čaj proti kašli," řekla mladá žena s hnědými vlasy. Muž se otočil k poličkám a natáhl se po bylinném čaji. Krabičku sevřel v ruce a položil ji na pult před ženu. „Martínek znovu kašle a teď mi ještě odjede muž kvůli mobilizaci," postěžovala si ještě žena, když hledala peněženku a poupravila si šátek.

„Mobilizace?" ozval se třetí hlas nevěřícně. Manželka farmaceuta stála ve dveřích vedoucích do obytné části domu. Se slzami v očích a s tichou omluvou se otočila a rychlým krokem vyšla schody. Div se nepřerazila.

Na druhém patře se zastavila a pomalým krokem došla před dveře místnosti, která patřila její šestileté dceři Aničce, kterou velice milovala. Zpráva o částečné mobilizaci ji zasáhla. Byla ráda, když Rakousko-Uhersko prohrálo a země se osamostatnila. Byla na to hrdá. Teď se bála. Bála se o budoucnost. Nevěděla, co se bude dít. Říkalo se, že v Sudetech roste napětí, ale věřila, že to přejde. Věřila, že jde jen o chvilkovou nespokojenost. Že se to časem uklidní. Ale zmýlila se a teď jen doufala, že vše bude v pořádku a že se s Němci dokážou domluvit. Doufala, že nebude žádná válka.

Zhluboka se nadechla, sevřela kliku v upocené dlani, potichu otevřela dveře a vešla dovnitř. Naproti ní bylo okno, kterým proudilo sluneční světlo. Vedle okna po pravé straně stály pokreslený noční stolek a postel, ve které pod peřinou spala dívenka. V bližším pravém rohu stála velká dřevěná skříň, ve které měla Anička ukryto několik dobrých kousků oblečení. Po levé straně okna stál malý stůl s židličkou, kde se válely tužky, papíry a nůžky. V levém rohu pak bylo místo pro hračky, které stejně byly po celém pokojíčku. Všude po pokoji ležely plyšáci, dřevěná autíčka a v rohu zahlédla i káču. Pomalu zvedla plyšáka, který ležel před ní. Byl to plyšový medvídek jménem Hubert, kterému chyběly jedna ručička a oko. Žena ho vyrobila pro Aničku k jejím třetím narozeninám – to byl ještě medvídek celý. Zažil si krušné chvilky za ty tři roky, co ho Anička měla ve své péči. Když se žena dívala na toho medvídka, přemýšlela nad budoucností a představovala si ty krušné chvíle, co teď čekají její rodinu. Znovu měla slzy v očích. Položila Huberta na

noční stolek, sedla si na kousek postele a začala Aničku pomalu budit. Byla rozespalá. Maminka se zhluboka nadechla a řekla: „Dobré ráno, Aničko. Začíná částečná mobilizace."

Dávid Németh

NEMUSÍTE VEDIEŤ VŠETKO NASPAMÄŤ, STAČÍ VEDIEŤ, AKO HĽADAŤ

Pani Anna Habersbergerová je veľmi inšpirujúca a úctyhodná osoba, ktorá prežila gro svojho života vo veľmi nepriaznivých časoch, pre mnoho ľudí končiacich zajatím, vyhostením, ba dokonca smrťou. Boli to temné časy plné bolesti a zármutku, ale našťastie režim nedostal každého a jednou z takýchto osôb bola práve pani Anna. Počas nášho spoločného, veľmi interesantného rozhovoru som sa dozvedel mnoho vecí o jej časoch, z jednej strany ako postupovala životom a kariérou a z druhej strany, ako sa všeobecne žilo ľuďom v perióde socializmu. Najviac ma však zaujal koniec našej debaty, kde pani Habersbergerová bola vyzvaná, aby nám poskytla nějakú životnú radu. Pani Anna nám ich vyvodila hneď niekoľko. „Cestujte a učte sa jazyky. Je veľmi dôležité používať zdravý rozum a získané informácie si preveriť. Je v poriadku, ak máme rozdielne názory." Ale hlavne mi utkvel v pamäti tento: „Nemusíte vedieť všetko naspamäť, stačí vedieť, ako hľadať." Obrovské slová od doktorky vied, ktorá zasvätila svoj život učeniu a vedeniu všetkého, na čo jej ruky dosiahli. Zo začiatku sa toto nemusí zdať ako veľká vec, ale čím ďalej sa nad tým zamýšľame, tým viacej sa nám odkrýva sila týchto zdanlivo jednoduchých slov. Nesmieme sa však nechať obalamutiť krásou ignorancie a nevedomosti a poďme sa nad tým zamyslieť. Pani Anna Habersbergerová pochádza z dôb minulých, bez vymožeností dnešnej doby. Nemala nonstop k dispozícii telefón, počítač ani internet. Ak potrebovala informácie, najspoľahlivejším spôsobom bolo ich mať uložené v hlave. Ak sa nebodaj náhodou stalo, že niečo potrebné nevedela, musela sa opýtať niekoho, kto sa danej veci rozumie, čo mohlo trvať aj niekoľko dní, ak sa daná osoba nenachádzala v akomsi bližšom okruhu, alebo odpoveď na svoju otázku vyhľadať v encyklopédii, čo bolo omnoho ťažšie, ako hľadanie v dnešnej modernej všeencyklopédii zvanej Wikipédia. A keď ona v jej dobe dokázala povedať toto, tak prečo sa my v dnešnej dobe s vymoženosťami modernej techniky musíme učiť toľko zbytočných vecí, ktoré jednak nebudeme nikdy v živote využívať a aj keby sme ich potrebovali, prístup k nim máme neobmedzený?

Sára Jankovičová

BALADA PRO STÁT

zavírala jsem oči
při procházení ulice tý
když tam všude
jak tři svatý
stály jejich samopaly

na každém rohu
bylo to jak čekat
na den božího
soudu

neříkej mi, žes' to
musel udělat
že to snad nešlo
jinak

nikdo tě nenutil
abys skákal
jak ti oni pískali
abys jim čistil boty
a pral špinavé
úmysly

házeli nám na hlavy
otázky jak šípy
samé
komu věříš a
s kým večeříš

od svazáckých košil
se toho moc
nezměnilo
jen zavolali pár posil
svázali mám ruce
a rozpoutali
peklo

od ledna do prosince
a od prosince do ledna
to byla jen
jedna a ta samá
Dickensova koleda

a mně se třesou kolena
přečti mi něco z Nezvala

tak ráda bych měla
letenku do světa
a tatínkovu lékárnu
znovu otevřela
kterou znárodnili
na den znárodnění

tak jsem aspoň
v jeho šlépějích šla
škola a pak
ústav –
jaderná fyzika
a taky klasika
Koželuh a Zelenka
a pomněnka
za oknem uvadá

jak Erbenova balada
co nám zněla ve
Františkově vsi
kde jsme v šedesátém osmém
o něco déle
tak neradi
zůstali

pak přišla stávka
samé plakáty a
slogany
jen další dávka
co nám
vrazili do hlavy

a když jsme tady všichni
stáli jako ovce
kdo mohl tušit
že brzy přijde
revoluce?

Paní Anna Habersbergerová působila skromně a křehce stejně jako Michaela Jedličková z posledního ročníku oboru grafický design. Maturantce se na pamětnici líbil zejména životní postoj, díky kterému dokázala být šťastná, ačkoliv ji omezovala totalita. „Zvládla se smířit s tím, co může a nemůže dělat, a užívala si věcí, které měla," vzpomíná Michaela a dodává, že se jedná o motiv, který se snažila přenést do ilustrace. Chemické nástroje na pozadí rudé vlajky symbolizují úlohu práce v životě paní Anny. Právě smysluplná práce jí přinášela uspokojení a radost za všech okolností a to ji nemohli vzít ani komunisté.

Než se začalo psát, bylo důležité si projít klíčové momenty v životě pamětnice

Fotografie z předvánočního literárního čtení, kde měli čeští účastníci – v případě Timovy skupinky samé dívky – možnost prezentovat své texty

Lektor Tim Postovit a paní Anna našli mnoho společných témat. Řeč přišla například i na překlady francouzské poezie

Květa Turková

Paní Květa (81 let), rodačka z Kobylis, která v mládí chodila do stejné školy jako my dnes, vzpomínala na nelehké okamžiky ve svém životě s nadhledem a bez známek sebelítosti či zatrpklosti. Některé zážitky z války byly kruté, až se tajil dech, jiné dojemné, že se některým posluchačům vehnaly slzy do očí. Tolik vypjatých okamžiků v jednom životě, je vůbec možné to ustát?, napadlo nejednoho ze středoškoláků. Uvědomili si, že hrdinství se netýká jen těch, kteří za něj dostali ocenění. Jak ve své úvaze píše Viktorie Bárová, je možné ho objevit i ve zdánlivě obyčejných osudech lidí, kteří žijí blízko nás. Pro paní Květu se stal ztělesněním odvahy její strýc, který byl – jakožto odbojář – podroben výslechu na gestapu, během kterého přišel o oko. Tuto drastickou scénu umělecky zpracoval slovenský účastník workshopu Adrián Adamik.

„Paní Květa je silná osobnost budící respekt. Účastníci workshopu možná očekávali setkání s křehkou dámou nostalgicky se ohlížející do starých dobrých časů. Do nenávratně ztracených dob z filmů pro pamětníky. Nostalgie se však nekonala. Ani na staré dobré časy nedošlo. Pokud vůbec nějaké takové byly. Vyprávění paní Květy připomínalo tíživý válečný film.“

lektor workshopu Lukáš Vydra

Dlouhé tmavé vlasy Květy Turkové si zaslouží obdiv nejen na fotce z roku 1975, ale ještě i dnes

Adrián Adamik

NEKONEČNÝ DEŇ

„Priznáš sa už konečne?“

„Nikdy, ja som nič nespravil.“

Obersturmführer vytiahol z čierneho koženého puzdra svoj služobný luger, priložil ho Jánovi na čelo, pritlačil. Ján pociťoval chlad nemeckej ocele. Z druhej strany hlavne sa na Jána škeril ideál árijského človeka.

„Tak čo? Už si spomínaš na niečo?!“

To je ale obluda, pomyslel si Ján, pozrel sa obersturmführerovi do očí a napľul mu rovno do tváre. Obersturmführer sa poutieral a posledný raz sa spýtal: „Chceš sa k niečomu priznať, du schwein?“ Ján mlčal, uprene hľadel na podlahu.

„No pozrime sa, niekto nám je ale tvrdohlavý!“ zasmial sa obersturmführer.

„Hans! Priveď prosím ťa to naše malé prekvapenie.“

Poslušný vojak sa vytratil, už bolo len počuť dupot ťažkých, klincami podbíjaných čižiem. Obersturmführer sa zahľadel na Jána, ktorý si chystal ďalšiu dávku slín. Hans už dorazil k dverám, spoza ktorých bolo počuť, ako sa komusi prihovára: „Tak sa neboj, no poď! Vo vnútri ťa čaká prekvapenie.“

Keď sa otvorili dvere, Ján neveril vlastným očiam. Nesmelo vkročilo dievčatko, jeho neter.

„Nechaj ju, ty sviňa!“ rozkrikoval sa, trhal sa, ale putá držali pevne...

„Čo sa tak vrtíš? Ozaj sme nevyhrali lotériu?“ Otočil sa smerom k dievčatku: „Nože, maličká, povedz mi, videla si už niekedy ľudské oko?“ Malé nesmelé dievčatko chvíľu váhalo a potom sebaisto a presvedčivo odvetilo: „Áno.“

„Nuž dobre, tak sa teda pozorne pozeraj.“

Obersturmführer pohladil rukou svastiku, ktorá sa nachádzala na puzdre dlhej dýky. Pomaličky vytiahol dýku z puzdra a začal si obzerať odlesk čepele. Pristúpil bližšie k Jánovi a začal mu dýkou krúžiť okolo oka. Ján sa škubal, no nebolo úniku. Malé dievčatko sa snažilo odvrátiť zrak od hrôzostrašnej scenérie, ktorá sa tu rysovala. Obersturmführer to okamžite zbadal.

„Hans, drž jej hlavu! Nech vidí akého fešáka spravíme z jej strýka,“ dral sa mu z hrdla hrozivý smiech. Dievčatko sa triaslo, celé bez seba, čo sa bude diať. Ján sa čoraz viac vrtel, pokúšajúc sa utiecť chladu nemeckej čepele. „Prosím nie, nie!“

„No pánko zlatý, na toto už je pozde.“

Chytil Jána za hlavu a ostrie noža nasmeroval presne do stredu oka. S ľahkosťou akoby to bola rutina, prikladal nôž bližšie a bližšie. Dievčatko to už nevydržalo a vykríklo: „Prosím nie, nerobte to, pane!“

Obersturmführerovi na tom hlase bolo čosi povedomé, rozmýšľal, odkiaľ ho len pozná...

„Ach, už viem! Táto fräulein k nám raz zablúdila na strelnicu.“ Pristúpil k nej a hnus-

ným úsmevom sa jej škeril do tváre. Zalial ju studený pot, začala sa triasť, div že neodpadla.

„Ale no tak, nemusíš sa báť, ja ti neublížim. Nie som predsa netvor," pohladkal ju po hlave a vrátil sa naspäť k svojej práci. Ján celý zúrivý sa mykal a mykal, no darmo. Karty už boli rozdané. Dýka prenikla celým okom, Ján od bolesti kričal, susedia na ulici sa museli obzerať, čo sa deje. Nebolo to však vtedy nezvyčajné, pokrútili hlavou a pokračovali vo svojich drobných životoch v mene ríše. Dievčatko sa rozplakalo, toľko hrôzy ešte za život nezažilo. Kľakol si k nej obersturmführer. „Ale no tak, neplač. Povedz, ako sa voláš?"

„Eliška, pane."

„Takže Eliška, tvoj strýko je zločinec, zradil ríšu a spolupracoval s nepriateľom, dostane len to, čo si zaslúži." Eliške sa krútil celý svet, toľko hrôzy, strachu a nenávisti nepociťovala vo svojom doterajšom živote voči žiadnej ľudskej bytosti. Obersturmführer natiahol ruku smerom k opasku, kde v čiernom puzdre rezidovala jeho služobná zbraň. Eliška vedela, čo bude nasledovať, všetko sa končí, bude prvá na rade. V tom sa v ruke obersturmführera objavila tehlička tej najlepšej nemeckej čokolády.

„Bola si poslušná, tak tu máš menšiu odmenu a teraz už bež domov, rodičia sa budú o teba báť. A ešte niečo. Pamätaj, ako skončia nepriatelia ríše!"

Eliška sa vybrala domov, celá v šoku, zmätená a dezorientovaná. Domov ju viedol len inštinkt. Po chvíli sa ako tak spamätala, keď jej v ušiach zazvonili výstrely. Začala plakať, hlavou jej bežala myšlienka, že strýko už je mŕtvy. Rozbehla sa domov, v hlave mala vír myšlienok. Opakovali sa jej slová obersturmführera. Vedela, že musí niečo spraviť, otec tiež spolupracuje s odbojom, bála sa, že skončí tak ako jej strýko. Stála pred domom, bol opustený, nikto nebol doma. Rozbehla sa, len tak-tak zabrzdila pred dverami. Preletela cez ne, mala to namierené do pivnice, trasúcimi sa rukami pomaly vybrala spod starej skrine škatuľu plnú letákov. Zobrala kôpku tejto protinemeckej propagandy a rýchle ju vhodila do pece, kde pomaličky vyhasínal plameň. Uľavilo sa jej, konečne sa cítila v bezpečí. Táto ilúzia však nemala trvať dlho. Sedela v obývačke a zádumčivo si listovala knižku, ktorá bola povinnou výbavou každej knižnice v ríši. Táto ťažká kniha s prehnaným zdobením niesla na svojom obale zlatý nápis „Mein Kampf". Bola to „nová biblia", nacistická biblia, kniha, ktorá niesla vinu za toto šialenstvo naokolo. Kniha predsa nemôže byť zlá... to nie, rozmýšľala! Zlý je len človek, ktorý ju napísal. Jej myšlienky boli prerušené hlasným klopaním. Pomaly sa vybrala k dverám, opatrne nazrela von, pred ich domom stál čierny kabriolet značky Mercedes s berlínskou evidenčnou značkou. Keď úplne otvorila dvere, tak sa pred ňou zjavila postava v hnedom kabáte a čiernom klobúku, ktorý z tohto uhla dokonale maskoval svojho nositeľa. Vysoký pán s kamennou tvárou okamžite vyhŕkol: „Guten Tag! Máš doma rodičov?" Ten ťahavý bavorský akcent bol ikonický, nie je možné si ho pomýliť s žiadnym iným.

„Nie, rodičia sú v práci," odvetila Eliška.

„Dobre, môžem vstúpiť?" Nepočkal na odpoveď, vkročil dovnútra a začal sa prechádzať hore dole po obývačke. Kontroloval každý kút miestnosti. Zbadal roztvorenú knihu na gauči, zdvihol ju a spýtal sa Elišky: „Čítaš túto knihu?"

„Áno, pane," odvetila pokorne Eliška. Pomaly sa presunula od dverí bližšie k neznámemu Nemcovi. „Smiem vám priniesť niečo na pitie?"

„Nein, danke," pousmial sa gestapák, musel to byť prvý úsmev, ktorý vyčaril po veľmi dlhom čase. „Prosím, sadni si, chcem sa len trošku porozprávať."

„Spravila som niečo?" previnilo sa opýtala Eliška.

„Nie, to vôbec nie, ja som sa len prišiel porozprávať, o čom sa mamka a ocko zvyknú doma rozprávať." Eliška sa pomrvila, gestapák vedel, že trafil klinček po hlavičke, v hlave mu behala predstava odmeny, čo dostane, ak sa mu podarí rozbiť lokálnu sieť odboja.

„Tak o všeličom, občas sa hádajú o peniazoch, viete, musia tvrdo pracovať, aby sme mali čo do úst."

„To dnes každý, maličká. Nepočula si, že by hovorili niečo proti ríši, vodcovi alebo sa rozprávali o odboji?" Uprene na ňu hľadel prenikavými modrými očami, hľadal črtu, zášklb, ktorý by prezradil, že niečo pred ním skrýva.

„No nie, alebo... Vlastne raz som ich počula, ako sa rozprávali, že odboj by sa mal pratať naspäť do Anglicka a neničiť nám pokojný život."

„Tak dobre, vidím, že tvoji rodičia sú vzorní občania," vložil jej do ruky cukrík a drobný pripináčik. Eliška sa ani nespamätala a gestapáka už nebolo. Ako si pomaličky vykračoval k svojmu mercedesu, vytiahol malú knižku a zaznamenal si číslo domu, ulicu a meno, kostrbatým písmom napísal: prešetriť, podozriví zo spolupráce s odbojom.

Viktorie Bárová

ÚVAHA O HRDINSTVÍ

Jsme tady, v dnešní době, ve svých domovech, se svými rodinami. Tam, kde jsme dnes, bychom nebyli bez těch, co tu byli před námi. Mluvím o hrdinech a ne jenom z minulého století. Kdo je vlastně hrdina? Nějaký přežitek ze starých časů? Je hrdina anachronismem nepatřícím do dnešní doby? Princ na bílém koni, co zabije draka?

Myslím si, že hrdina může být i někdo bez koně a meče. Podle definice je hrdina „osoba, která má obvykle nadlidské schopnosti nebo idealizované charakterové vlastnosti, které mu umožňují chovat se neobyčejně a konat významné skutky (hrdinské skutky), díky kterým se stane slavným". Ale musí být každý hrdina slavný? Musí mít nadlidské schopnosti? Myslím si, že hrdina by měl být právě někdo, komu nechybí lidskost. Hrdina je osoba z masa a kostí stejně jako my. Hrdina může sedět právě teď vedle vás, můžete s ním sdílet kupé ve vlaku nebo mu poradit cestu do centra. Jsou to neobyčejně obyčejní lidé. Cožpak pro nás hrdinství musí být tak nedosažitelné? Nebo je to jenom naše nepřístupnost a přízemnost?

Je spousta hrdinů, kteří dostali za své činy různá ocenění a vyznamenání, ale podle mě je hrdinou každý, kdo prožil svoji dobu a zvládl se postarat o sebe a druhé. Protože není malých hrdinů.

Adéla Hlízová

MATKA

Z okna se dívám
Vidím ji, jak si hraje
Chvíli se usmívám
Strach nade mnou vyhraje

Je nebezpečí tak blízko
Za tou velkou zdí zabíjejí nevinné
Ty mé nebohé dítko
Buď opatrná, jinak tě trest nemine

Každý den ji tu nechat
Nemít dostatek jídla
Domů po práci spěchat
Ať vím, že je živa

Nemoct jí dopřát poklidné dětství
Vidět ji s věčně prázdným žaludkem
Přemýšlet nad danými a správnými věcmi
Co bude jejím osudem

Obavy mít každý den
Bát se o její budoucnost
Být s ní bez otce, sama jen
Těm lidem chybí ctnost

Musím to přežít
Být tu pro ni
Nesmí mi ji vzít
Nedostanou život její do rukou oni

Andrea Stanislavová

MEZI VÝSTŘELY

Dítě vychováno mezi výstřely
Budíc se každé ráno v posteli
Jak dlouhý zbývá jí ještě čas
Kdo uslyší její hlas
Když křičí stále víc a víc
Však ostatní neslyší vůbec nic
Mezi lidmi sama je
Srdce plné naděje
Hledá důvody, proč se smát
Když květ na hrob jde dát
Bojí se žít ve vlastní zemi

Kde za pravdu ležíš na zemi
A za pár vyřčených vět
Už nespatříš tenhle svět
Ona si slzy z oka stírá
Když brána se uzavírá
A pak v jedné minutě
Když zasekne se na plotě
Ale co oči nevidí, to srdce nebolí
Jenže co když už nejsou oči, ale stále je co vidět

Ačkoliv to nebylo naším prvotním záměrem, ilustrátorkou pohnutého příběhu paní Květy Turkové se stala éterická pozorovatelka detailů Katarína Stohrová, která studuje čtvrtým rokem bilingvní gymnázium. I když je teď – co se týče umění – její největší vášní hudba, i nadále se ve volném čase věnuje tahům tužkou či štětcem. Umění a tvorba samotná jí dávají pocit svobody, protože v něm neplatí žádná pravidla a zábrany. Volnou ruku měla samozřejmě také při vytváření ilustrace k příběhu pamětnice. „Sústredila som sa na minimalizmus a každá z kresieb má spojitosť s príbehom. Nechcela som, aby mali ilustrácie negatívny podtón, preto som venovala pozornosť pozitívnym veciam," okomentovala své pojetí Katarína.

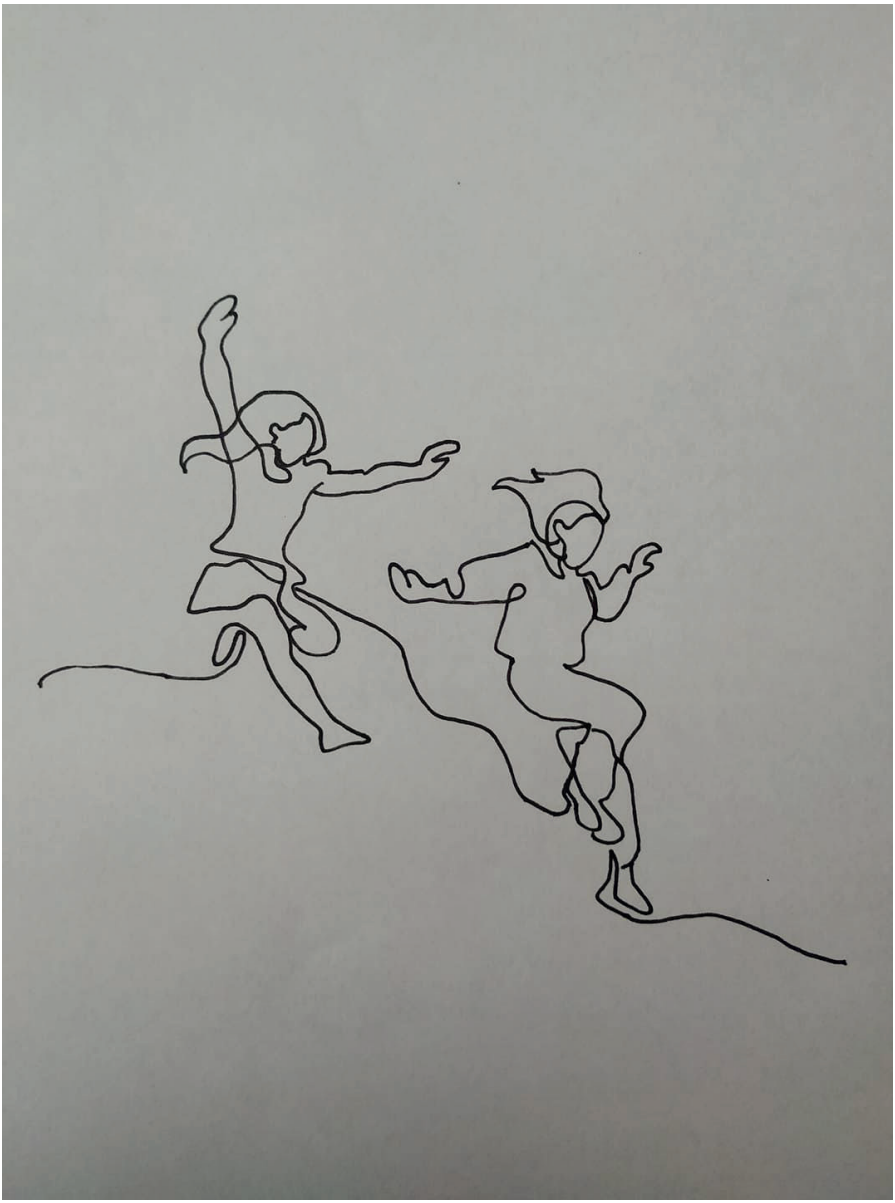

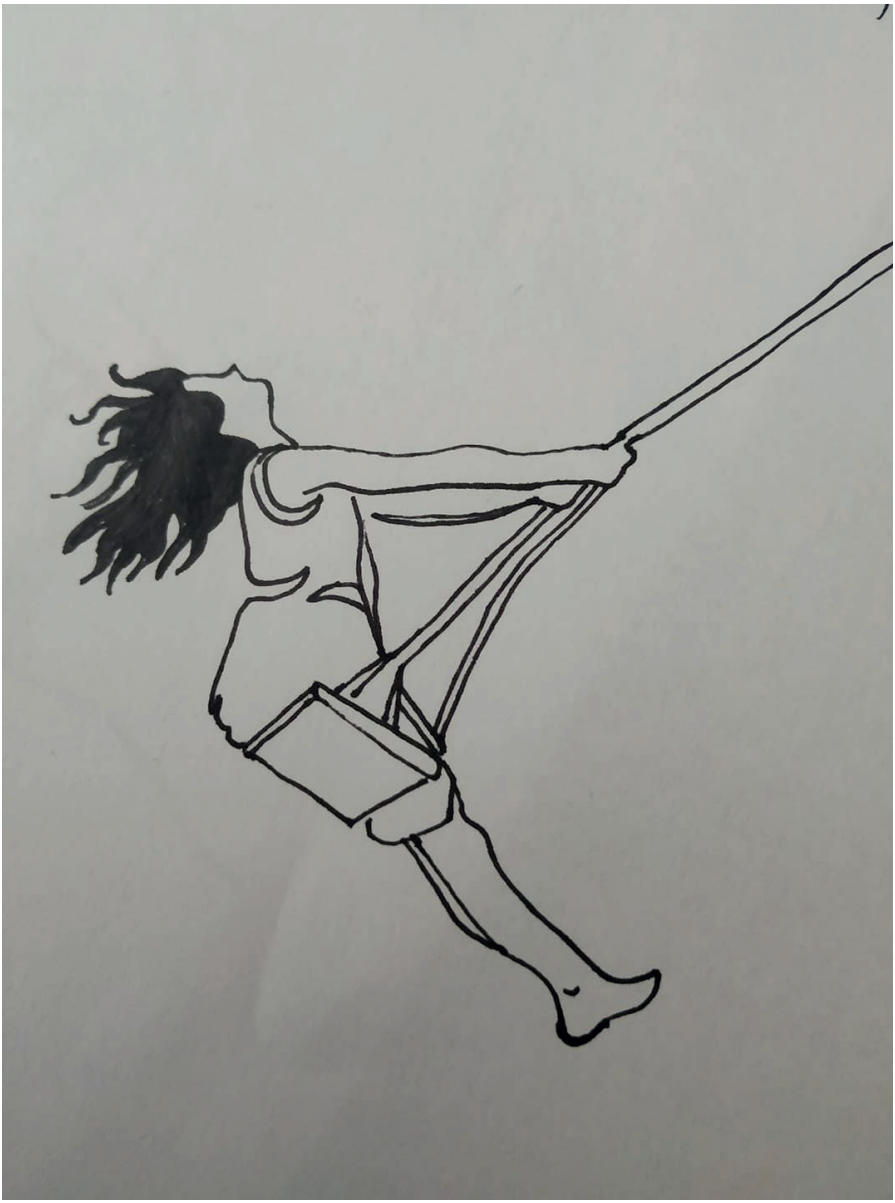

Viktorii Bárovou (vpravo) zaujalo na vypravování pamětnice, s jakou otevřeností dokázala o svém životě mluvit

Na předvánočním literárním čtení zazněla i povídka slovenského gymnazisty Adriána Adamika, kterou přečetl lektor workshopu Lukáš Vydra

Vzpomínky paní Květy jsou plné dramatických událostí, ale také životního nadhledu

Milena Šídlová

Vyprávění paní **Mileny (87 let)**, která čtyřicet let pracovala v rozhlase jako zvukařka, bylo natolik poutavé, že si posluchači vyžádali opětovné setkání nad časový rámec projektu. Soudě podle vzniklých textů a ilustrace Matyáše Slabého, nejvýraznějším obrazem z jejích vzpomínek byly stříbrné staniolové lamety, které padaly z nebe při náletech na strategické cíle během 2. světové války v Praze. Ze svých letadel je vyhazovali němečtí okupanti, aby zmátli radary amerických nepřátel. Paní Milena je jako dvanáctiletá sbírala s kamarádkami na smíchovském Černém vrchu. Právě tyto třpytivé proužky se ve vyprávění staly metaforou podivného paradoxu, který může tragédie, jakou je každá válka, nečekaně přinést – pustošivý nálet je v dětských očích jen překrásným nebeským divadlem…

„Mladistvost nemusí spočívat ve věku. Někteří lidé mohou i ve vysokém věku a navzdory zdravotním potížím, které je sužují, působit tak svěže a energicky, že svou mladistvostí překonají i pověstnou mladistvost mladistvých... A právě tak na nás paní Milena působila."

lektorka workshopu Ivana Myšková

Milena Šídlová v Československém rozhlase u mixážního pultu v roce 1958

Kristina Štědrá

DUBEN 1945

Dnešek jako by začínal ještě obyčejněji než jindy.

Ráno mi maminka připravila krajíc chleba se sádlem a sklenici mléka. Po snídani jsem si oblékla svou oblíbenou červenou sukni, kterou jsem dostala od tety Jarky k Vánocům, a několikrát štupované punčocháče. Na svačinu jsem dostala maminčin pečený zázrak a poslední jablko, které jsme doma měli.

Ve škole jsem zabodovala jedničkou za odrecitování textu písničky Sieg Heil Viktoria, který jsme se museli do 18. dubna naučit nazpaměť. Jako každé pondělí jsem šla s mými přáteli Bohdankou a Jakubem na hřiště blízko Černého vrchu. Skákala jsem s Bohdankou panáka, když vtom jak neřízená střela přiběhla Barbora Dvořáková z 6.B, opřela se o strom, lapala po dechu a pak přerývaně vykoktala, že se okamžitě musíme jít na něco podívat.

Vyšli jsme tedy všichni tři na malý kopeček, kam chodíváme sáňkovat, a rozhlédli jsme se. Kolem nás stály všechny děti ze hřiště a s úžasem ve tvářích se dívaly nahoru na modrošedou oblohu. Pomalu jsem i já zvedla zrak k nebi a viděla tu nevšední podívanou. Nad hlavou nám prolétávala letadla. Bylo to zvláštní. Místo, aby z nich padaly bomby, kvůli kterým jsme se museli často schovávat v krytech, dolů se sypaly proužky jakýchsi lesklých papírků, které v odlesku slunce hrály všemi barvami. Byla to nádhera. Všichni jen mlčky sledovali ten zvláštní létající ohňostroj.

Netrvalo dlouho a vojenské letouny odletěly. Nastalo takové zvláštní ticho, jež přetrhl až déšť, který se najednou spustil. Společně s Bohdankou a Jakubem jsme utíkali z travnatého kopce, až jsme doběhli ke hřišti. Vzali jsme si aktovky a utíkali domů. Bohdanka to měla nejblíže, proto nás jako první opustila, hned po ní Jakub, až jsem šla nakonec v dešti úplně sama. Přestože jsem věděla, že se maminka bude pěkně zlobit, že mám všechno oblečení mokré, neběžela jsem, jen jsem se s očima upřenýma k zemi loudala dobře známou cestou. Najednou jsem u svých bot spatřila velký kus toho záhadného lesklého papíru, který se snesl z nebe. Sehnula jsem se, abych si ho mohla lépe prohlédnout. Poznala jsem, že to není žádný papír, nýbrž staniol, o kterém mi tatínek kdysi říkal. Zvedla jsem ho a strčila si ho do kapsy u kabátku. Byla jsem z toho třpytivého suvenýru tak nadšená, že mi přestávaly vadit i ledové kapky deště.

Když jsem došla domů, ve dveřích už stála maminka s ručníkem v ruce. Povzdechla si a vzala mě do koupelny. Celou mě do něj zabalila, takže jsem vypadala jako štrúdl, dala mi pusu na čelo a odešla do kuchyně. Chvíli jsem jen tak seděla na rohu vany a pak jsem si vzpomněla, že jsem si něco přinesla. Potichu jsem se vplížila do chodby a opatrně vytáhla z kapsy stříbřitý kus staniolu. Líbilo se mi, jak se ve světle lampy krásně třpytil. Šla jsem do svého pokoje a svůj úlovek jsem si schovala do krabičky pod postelí. Ulehla jsem a ještě pěknou chvíli jsem přemýšlela o dnešním obyčejném, ale přesto nevšedním dni. Víčka mi ztěžkla a já se ponořila do hlubokého spánku.

Marie Pallová

ŽIVOT LENOCHODA V NARNII TOTALITY

Pan Lenochod otevřel svá očka, vítr vál, sladce hřál.
Měl své místo, měl svůj koutek, to jsou věci, to jsou čáry.
Listů již zhlédl mnoho, přec sup nezavadil o něj očkem.
Daleko, kam ospalými očky dohlédl, svět chřadl, potoky zkalené, bez ryb, bez vody, pluly, co mohly.
-
Hle, hnízdo zpěvavé, probuď se, zívni a posaď se.
Kuk, otevři očka, probuď se, sen už není, nebude.
-
Popolézt o kousek, stromy se rozejdou, fůj, list má boláky, zakrýt, zničit, pryč s tím.
-
Slunce se rozjasní, tak pojďme na zem, snad změní se náš pohled na věc.
-
Kap, kap, kapity kap, žbluňk!
Huuu, malinká kapka, táákhle malinká byla, stříbrná a třpytivá.
-
Někde lítají vlaštovky, jinde zas supy.
Líbí se vám? Pojďte, udělají klap, slza ukápla.
-
Vědět to, pan Lenochod by na zem nelezl. Supi by za ním, jak můry otravné, nelezly a klovaly by méně.
I návrat na strom byl trpký, tu pan Lenochod nevěděl: zůstat, či odejít.
I šel tedy spát, zavřel očka, zívl a usnul zas.

Michaela Bárová

21/8/1968

Rudá, všude rudá,
vlajky se válejí
po těžké zbroji,
po zbroji – tancích,
těch rudých.

Ona, mezi davy
mravenec s cílem,
s cílem dojít
k mraveništi.

Mraveniště je však napadeno,
červení mravenci přijeli
a teď ona v davu
nemá kam jít.

Mraveniště hlásá ke klidu
Přijde ale –
ten klid –
vůbec někdy?

Zmatené,
prázdné obličeje,
proč jen
přijeli?

Jeďte zpět,
prázdné obličeje,
tady se nic
neděje.

Tady je klid,
žádná revoluce,
žádná neposlušnost,
jenom existence.

Existence
s lidskou tváří,
naděje,
která hoří.

Ornela Grecmacherová

O TROCH ORLÍCH PERÁCH

Dúfam, že to zvládnem, vzdychla som si a prevrátila sa na druhý bok už po tretíkrát. Koľko môže byť hodín? Vonku je ešte tma, no vrabce počúvam už hodnú chvíľu. Myslím, že už nezaspím, a tak si sadnem na posteľ a vymýšľajúc si metódy, ako zvládnuť tie pravidlá rozmýšľam, či sa nevzdám. No po chvíli si poviem, že som tam chodila doteraz dobrovoľne a nemôžem sa predsa toho len tak vzdať! Je to len stres, pretože si to ešte nerobila, nestresuj, Milena, ty to zvládneš. Upokojovala som sa.

„Dobré ráno," vošla mi do izby mama a vytrhla ma z mojich myšlienok. Chvíľu som na ňu civela, kým som prepla z myšlienok do reality a koktavým hlasom som jej naspäť zaželala pekné ráno. Videla to na mne. Videla, že som v strese. Pristúpila ku mne a vlepila mi sladký bozk na čelo, hladkajúc ma po vlasoch a ja som cítila chvíľkové upokojenie a materinskú lásku. Po chvíli vstala a podala mi ten vzácny krajec chleba, ktorý mi šetrila na túto situáciu, aby som zahnala stres jedlom. Jej to vraj vždy pomáhalo, no ja som tomu veľmi neverila. Poslušne som si vzala chlebík a pomaly som ho prežúvala, mysliac znova na to, čo ma čaká. Mala som už len pár minút, a tak som zaliezla ešte aspoň na chvíľu do izby. Spod vankúša som vytiahla malý kúsok papierika, na ktorom bolo tušom detským písmom napísané to, čoho som sa momentálne obávala. Boli to tri vety. Boli to tri vety, čo vo mne vyvolávali strach. S veľkým nádychom som ho zložila na dvakrát a vložila do pravého vrecka.

Rozlúčila som sa s mamou a vydala sa dole kopcom, s veľkým ruksakom na chrbte, dlhou ulicou k miestnemu obchodu, kde bol zraz. Bola som tam medzi prvými, hneď som sa postavila bokom, mimo hlavného diania. Rozmýšľala som opäť o dni D, ktorý nastal práve dnes. Cesta autobusom do Znojma bola dlhá, no skrátila som si ju rozprávaním s Evou, ktorá mala sedemnásť. Eva mala na mňa akosi celkom pozitívny vplyv. Upokojovala ma a dodala mi slušnú dávku sebavedomia. Vykračujúc z autobusu som už nešla s hlavou sklopenou a vystrašenou, išla som s úsmevom a odhodlaním za novým dobrodružstvom, ktoré musím zdolať.

Posadali sme si do veľkej haly, kde sprievodcovia zdôrazňovali pravidlá a dávali nám nejaké rady. Potom bol priestor na otázky a po chvíli som si pomyslela: je to tu. Vstala som a pobalila som si veci ako špagát, vreckový nožík a fľašu čistej vody. Vyšla som z budovy von a poobzerala som sa na všetky strany. Tak, kam ťa to ťahá, Milena? Doľava, doprava? Rovno, či dozadu? Chvíľu som váhala. Tak som zatvorila oči a začala sa na mieste točiť. Napočítala som do štrnásť a otvárajúc oči som sa trošku tackala. Dobre, idem rovno. Ešte som sa obzrela za seba, no nik tam nebol. Prechádzala som cez pomerne hustý les a sledovala každý strom, či na mňa niečo nečíha. Išla som asi hodinu a pol. Teda aspoň podľa môjho odhadu, hodinky mi otec požičať nemohol, pretože bojoval na fronte. Zastala som pri veľkom strome. S menšími problémami som založila oheň. Trochu mi to trvalo.

Ej, ale som celkom hladná, no prešli asi len dve hodiny, čiže mi zostáva ešte ďalších dvadsaťdva. No nič, musím to vydržať, pomyslela som si. Hm, celkom mi to ide, povedala som si radostne v duchu.

Pomaly sa začalo stmievať, musí byť okolo pol deviatej. Zahasila som trochou vody ťažko zapálený oheň. Ľahla som si a zakryla sa kúskom deky. Mala som so sebou aj knižku, ktorú mal otec na skrinke. No lampáše sme nemohli mať, takže som ju čítať nemohla. Zamýšľala som sa nad rôznymi vecami, zistila som, že to nie je až také strašné, ako som čakala. Až kým ma z myšlienok nevytrhol zvláštny šuchot. Sadla som si a snažila sa byť čo najtichšie. Po chvíli to prestalo. Upokojila som sa myšlienkami, že to bolo len lístie. Znova som si ľahla a zaspávajúc som začula: „Haló, spíš?" Ozvalo sa zvonka. Rýchlo som si sadla a pretrela si oči, či sa mi sníva. Zo strachu som vykríkla: „Čo chceš? Kto si?" Následne mi prešli hlavou myšlienky, keď je to niekto z vedenia, som v keli. „Ahoj," ozvalo sa znova. Celá vystrašená som sa ešte raz ozvala: „Kto si?" „Bú," zakričal, „ja som Marek, no

čo, ako to zvládaš sama?“ Vystrašená som hľadela na neho. Nechcela som nič povedať, iba som zakývala hlavou. Znova sa ozval: „Prečo nerozprávaš? Ty si tu prvýkrát, čo?“ Schuti sa zasmial. Pozerala som na neho, stále som mu nechcela povedať nič. Po chvíli ticha znova začal: „No ták, neblázni, veď to sa nedá vydržať. Deň bez slov, ja by som zošalel.“ Usmievajúc sa pomaly blížil ku mne, hľadel mi do očí a zašepkal: „No, prezraď mi aspoň tvoje meno, prosím.“ Chvíľu som váhala, no zrazu som mala pocit, že mu môžem veriť, tak som povedala. „Ó, tak ma teší, Milenka.“ Začali sme sa rozprávať najprv o skaute, potom o knižkách a nakoniec sme zistili, že bývame neďaleko seba. Po dlhom rozprávaní som mala pocit, že to bude super kamarátstvo, a myslím, že to bolo obojstranné.

Chvíľu sme sa na seba len tak pozerali, potom som zhlboka zívla, a on si uvedomil, že už som unavená. Rozlúčili sme sa a pomaly sa strácal v tmavom lese.

Ani neviem, ako som zaspala a už bolo ráno. Síce neviem, koľko bolo hodín, no v bruchu mi už riadne škvŕkalo. Už mi zostávalo len pár hodín. Sedela som, pila posledné kvapky vody, čo mi zostali vo fľaši, a myslela na môjho nového kamaráta. Pomaly som si začala baliť deku. Premýšľala som nad celou tou nocou... No, celkom som to zvládla.

Ľahla som si na trávu a zhlboka som si vydýchla, usmievajúc sa na vysokánske stromy nado mnou. Bola som vďačná za nového kamaráta. Už som sa nevedela dočkať, kedy prídem domov a vyrozprávam sa mame. Zrazu mi zaškvŕkalo v brušku. Pomyslela som si na krajec chleba, ktorý mi chýbal asi najviac.

Zobrala som si ruksak a vydala sa pomalým krokom k táborisku. Cestou som si semtam hopkala a radostne hmkala pesničku. V diaľke som začula detské hlasy, áno, som správne, už iba kúsok a som tam. Pribehla ku mne naša vedúca s chlebíkom a medailou v ruke: „Tak gratulujem, Milenka, zvládla si to!“ Cez hlavu mi prevliekla moju prvú medailu, na ktorú som bola v tej chvíli pyšná. No vzápätí mi zišlo na um, že som vlastne nesplnila všetko na sto percent. Medaila na mojej hrudi trochu pálila. Začala som sa červenať. Sklonila som hlavu a premýšľajúc som kráčala preč, v tichosti, v myšlienkach... Až kým som nestretla Mareka a na pochybnosti som zrazu prestala myslieť.

Keď som prišla domov, vyrozprávala som mame všetko, čo sa na skaute udialo. Teda, nie tak úplne všetko. Vynechala som časť o tom, ako som kúsok podvádzala, veď predsa nemusí vedieť všetko.

Večer som si pod lampičkou na papieri rátala dni do ďalšieho leta. S rozvírenými myšlienkami a papierom v rukách som pomaly zaspávala.

S niektorými sa schádzam aj dodnes. Boli to časy, na ktoré radi spomíname. Každý polrok máme stretávku a stále sa na ňu teším, tá radosť sa dá prirovnať radosti, ktorú som zažívala počas nasledujúcich skautských táborov.

Kateřina Vanžurová

RUDÁ A ŠEDÁ

Přitáhla si šál levou rukou blíž ke krku. V druhé měla síťovku. Šál byl rudomodrý, pěkný, ale v tak sychravém počasí moc nezahřál. Dostala ho od manžela k Vánocům. Sehnal jí ho od Boženy Ježičkové, která ho koupila v Tuzexu.

Ulice zela prázdnotou. Posledními zbytky listů smýkal vítr po dlažebních kostkách přes celý chodník. Některé listy se zachytily o pouliční lampu či obrubník ze žuly, jiné vítr odnášel dál za obzor. Na náměstí, které v dobách jejího dětství zářilo a hýřilo barvami, bylo jen pár lidí. Splývali s okolní šedí. Jen támhle naproti poště stálo zelené osobní auto a v něm nehybně seděl muž v klobouku.

Z druhé strany náměstí se šinuly dvě staré babičky. Nikdy nechodily samy. S pozdravem počkala, dokud od nich nebyla jen na pár kroků. Pozdrav pokývnutím opětovaly, jedna přidala drobný úsměv, víc se neodvážila. Muž v klobouku viděl vše a co kdyby…

Obě stařenky znala, jednu od vidění a druhou, tu, co stála nalevo, měla za sousedku. Jako dítě ji oslovovala teto, i když to sestra rodičů nebyla. Nebyla to vůbec jejich příbuzná, ale jak jí mohla jako dítě říkat? Soudruhu a soudružko se tenkrát ještě nenosilo...

Znovu zafoukal vítr. Cíp šálu se jí přitiskl ke rtům přetřeným červenou rtěnkou a ta na jeho rudomodrém podkladu zanechala dokonalý zářivý obtisk jejích rtů. Spolkla nadávku a přendala si zpola plnou síťovku do druhé ruky.

Ten krásný jemný šál stál Jardu opravdu hodně. Měla by si ho šetřit. Na nový letos nezbude. A i kdyby ano, radši koupí Aničce, svému pokladu, tu vysněnou panenku, na kterou se chodí dívat do výlohy s ostatními dětmi. Prý jí bude šít šatičky a číst z té malované sbírky pohádek, co dostala od babičky letos k narozeninám.

Znovu si síťovku přendala do druhé ruky. Měla v ní kilo mrkve a půl kila petržele. Taky jablka, krásná a sladce vonící, Aničce na výlet s pionýry. U zelináře toho teď taky moc na výběr nebylo. Ale nevadí, nějak si poradí, jako vždycky.

Jen to mléko ji mrzelo, šla pro něj skoro přes půl Vršovic a už na krámě nezbylo. Nebylo divu, mléko bylo zdravé a dětem chutnalo. Už to nebylo to odporné, namodralé a zředěné, co kupovali po válce.

Ve frontě u masny potkala Lídu Vávrovou, maminku Karolínky, co si u nich byla hrát minulý týden a co se jí Anička nemůže nabažit. Karolínka je pro Aničku dobrá kamarádka z bezproblémové rodiny, na tom se shodli s Jardou, když na půl ucha poslouchali švitoření děvčátek ve svém obýváku. Kája jejich Aničku naučila v pionýru samé užitečné věci.

Maminku Káji znala už déle, z třídních schůzek, ale nevídaly se natolik často, aby se mohla rozhodnout, jestli si sedly, nebo ne.

Lída jí povídala, co je u nich nového, a tak fronta rychle utíkala. V řeznictví nakoupila přesně to, co očekávala, že bude. Rozloučila se s Lídou se slibem, že se u ní někdy staví na kávu a vydala se spěšně domů. Vítr pořád sílil a ve vzduchu byl cítit chlad.

Ulice, po které skoro denně chodila už několik let, jí najednou nahnala husí kůži. Jako

by i nebe bylo rozhodnuto pozřít ty poslední teplé barvy a proměnit je v pár odstínů šedé. Přidala do kroku. Zahnula za roh tak jako tisíckrát předtím a nedovolila zabloudit svým očím na ten dům. Věděla, co by viděla. Důlky po kulkách na tmavé fasádě domu bez střechy, který tam stál a čekal na spasení. Nebylo třeba si připomínat tu tupou bolest. Válka přece skončila už před lety, zlo bylo poraženo a ona se má dobře.

Zahřmělo. Pokusila se v chůzi přidat ještě víc, už skoro běžela, těžká síťovka jí každý druhý krok bouchla do lýtka.

Dostala se na křižovatku. Když půjde doleva, možná to domů stihne a bouřce se vyhne. Tou ulicí napravo to trvá o deset minut déle, ale chodí jen po ní a po žádné jiné. Za války se vydala nalevo jen jednou a maminka ji pak doma hubovala, že je ta ulice zakletá smutným a mocným kouzlem a že by po ní chodit neměla. Nebe osvítil blesk a na zaprášenou zem se začaly snášet první kapky. Ještě chvíli váhala, než se rozeběhla.

Ta prokletá ulice se moc nezměnila. Snažila se dívat jen před sebe, nevnímat okolí, jen se dostat rychle domů. Dlouhá dlážděná ulice byla opuštěná. Žádná auta a popelnice před domy, žádný panák na dlažebních kostkách nakreslený ukradenou křídou ze školy, který by se teď v neúnavném dešti smyl.

Ani hromy tu nebyly slyšet. Měla pocit, že i kdyby se snažila sebevíc, neuslyší bubnování deště o střechy.

Už neběžela. Pomalu, přeopatrně se blížila ke středu ulice. Tam, kde byly dlažební kostky jiné, jakoby později přidané. Déšť byl tak hustý, že stvořil jakousi clonu. Vzpomínky se jí vracely tak živě, že by v tu chvíli klidně i přísahala, že situace, které byla tenkrát svědkem, se znovu opakuje.

Tam za clonou z deště vidí je, zubožené, s páskou s písmenem N na ruce, jak tahají kamenné a zděné trosky, krev na jejich rukách, zádech i v obličeji svítí v té šedi.

Déšť rozpil rudou skvrnu na jejím šálu, síťovka už dávno ležela na zemi. Jablka, krásná a sladce vonící, se otloukla o dlažební kostky a za chvíli dopadla i její kolena a dlaně na zem, následovány jejími slzami.

Vítězslav Mrhálek

SNAD SE NIC ŠPATNÉHO NESTANE

Během těch pár dní, které strávila doma, ani přesně nevěděla, proč se děje to, co se dělo. Maximálně se proslýchalo, že jde o potlačení nějaké kontrarevoluce. Všude byli pořád nějací vojáci a tanky. Nebyli to ale jejich vojáci...

Když se ve středu pokoušela v obvyklou dobu dorazit do práce, vůbec se tam neprobo-

jovala. Na ulicích bylo plno lidí... tanky a vojáci... a žádné tramvaje nejezdily. Lidé spolu vzrušeně mluvili a snažili se zjistit, co to má znamenat, ale nikdo nic pořádně nevěděl. Navíc se odmlčel i rozhlas. Jen z doslechu věděla, že se prý někde střílelo, že snad byl i někdo zabit...

Když teď vcházela do Rozhlasu, všimla si, že je tu víc lidí než normálně. Na zemi se váleli vojáci, v podstatě ještě kluci, a vedle nich ležely hračky a jiné věci z vylámaných skříněk opodál.

Došla k té své. Nic jí nezmizelo. Bodejť by ne. Měla tam jen nějaké své oblečení, pero a sešit. Nic, o co by mohli mít zájem.

Vzala si, co potřebovala, a šla hlouběji do budovy, kde už byli jen zaměstnanci pobíhající sem a tam. Teprve dnes se opět začalo vysílat.

„Á, dobrý den," ozvalo se jí za zády. Otočila se a uviděla pana Vysokého.

„Dobrý den, nevíte, proč tu jsou ti vojáci?"

„Jestli myslíte tady v Rozhlase, tak co jsem slyšel, jsou tu proto, že je nemají kam dát. Ale pokud myslíte, proč jsou v naší zemi vojáci Varšavské smlouvy, tak v novinách byla krátká zpráva, že byli pozváni vládou na potlačení kontrarevoluce."

„Aha, doufám, že se nestane nic zlého, třeba nějaké boje..."

„Zatím se asi nic zlého nestalo, tak by to tak mohlo zůstat... Ale manželce kamarádka naší sousedky říkala, že někdo byl zastřelen."

„Oh, doufám, že to je jen nějaká nepravdivá šeptanda."

„Taky doufám. Teď, jak zase vysíláme, bychom se možná mohli něco dozvědět. I když kdoví, cenzura se zase zpřísnila."

„A proč se vlastně nevysílalo? Celou tu dobu byl Rozhlas zavřený a kolem vojáci..."

„Co jsem se vyptával po okolí, tak se v Rozhlase střílelo, jako kdyby tam byli schovaní nepřátelé... Ale proč byl zavřenej tak dlouho, to nevím... možná vojáci zničili nějaké důležité vybavení."

Z druhého konce chodby se ozval naštvaný hlas šéfa: „Hej! Vysokej! Co tam děláš?! Už máš bejt tady, sakra!"

„Omlouvám se, už jdu." Ještě se otočil k paní Šídlové: „Zatím se mějte," a vydal se svižným krokem k šéfovi.

Šídlová zatím odešla do technického oddělení. Tam si sedla k pultu a pustila se do práce.

Po vyčerpávající noční směně vyrazila zpět domů. Skoro nic nového se nedozvěděla. Snad se nic špatného nestane...

Matyáš Slabý letos maturuje v oboru grafický design. Jako většina kluků se v dětství zajímal o války, a to hlavně z hlediska konfliktů, bitev a zbraní. Četl si o nich v knížkách, viděl různé dokumenty a se svým otcem se dokonce účastnil rekonstrukcí bitev. Teprve setkání s paní Milenou Šídlovou mu ale blíže ukázalo, jak vypadal civilní život obyčejných lidí během válečných let. Nejvíce na něj zapůsobilo – stejně jako i na ostatní účastníky workshopu – vyprávění o náletu, který tehdy školou povinná Milena pozorovala se svými kamarády. Společně byli oslněni krásou blyštivých staniolů, které se z bombardérů snášely na Prahu. „Zachytit tento moment pro mne byla velká výzva, protože jsem si uvědomoval, že si musím dát pozor na to, aby výsledek vypadal jako staniol a ne jako popel nebo něco podobného," vysvětluje své umělecké pohnutky Matyáš.

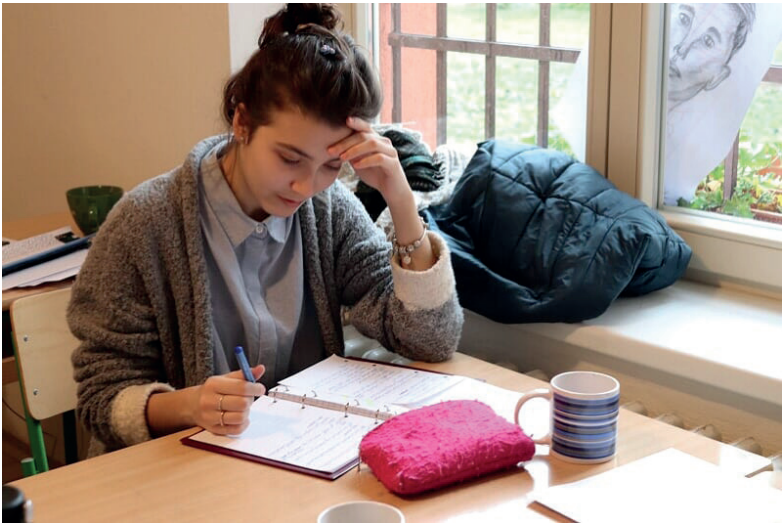

Díky hravosti Marie Pallové vznikla jinotajná báseň, která potěšila svěží duši paní Mileny a jistě by dokázala zaujmout i nejmladší čtenáře

Lektorku workshopu Ivanu Myškovou a paní Milenu pojí zkušenosti s prací pro rozhlas, i když každá působila na jiné pozici a v jiné době

Podle vedoucí workshopu se na příjemné atmosféře setkání podepsala úlevná lehkost bytí, která z pamětnice vyzařuje

Ing. Jaroslav Votýpka

Mezi pěti zpovídanými byl pouze jeden muž, a sice **pan Jaroslav (87 let)**, který prožil skoro čtyřicet let v Kanadě. Jen chvílemi se při vzpomínkách na emigraci mluvilo o vážných věcech. Ostatní historky byly humorné a nikdo neměl šanci se ani chvíli nudit. Každý z účastníků workshopu si vybral ke zpracování jednu příhodu, které společně tvoří mozaikovitou povídku. Pro posluchače byl velmi inspirativní pamětníkův pozitivní přístup k životu. Bylo patrné, že na roky strávené v Kanadě vzpomíná moc rád, ale že si zároveň dokáže užívat života i po svém návratu zpět do České republiky. Kde by ho kdy napadlo, že ve svých osmdesáti pěti letech začne hrát divadlo a vystupovat před publikem! Zkrátka každý den přinese něco nového a pořád je na co se těšit.

„Pan Jaroslav si nás od první chvíle získal svým optimismem a smyslem pro humor. Asi všichni jsme si uvědomili, že je špatné brát život příliš vážně a ještě horší je brát příliš vážně sami sebe! Jeho nečekaný odchod mě velmi zasáhl, protože jsme i po projektovém setkání byli v kontaktu a já jsem se vždy těšila na jeho povídání o dobrodružném zaoceánském životě. Jsem velmi ráda, že jsem měla to štěstí ho potkat. Jen mě mrzí, že už na žádné další setkání nedojde.“

lektorka Eva Skalová

Jaroslav Votýpka se nikdy nebál životních výzev. Spoustu z nich mu jich nabídla i divoká kanadská příroda

Eliška Jarošová, Dita Schimperková, Daniela Helcmanová a Adam Kováč

NA VÁNOČNÍM TRHU

„Tridsaťdeväť rokov som strávil v Kanade a ani raz tam nebol moment, kedy by som to oľutoval."

Byla zasněžená adventní neděle a já se rozhodl, že si před Vánocemi trochu uklidím. Popadl jsem proto vysavač a začal celý byt zbavovat od všeho toho prachu a špíny. Koneckonců mě po roce přijede navštívit syn s rodinou a byl bych nerad, kdyby si o mně mysleli, že jsem nějaký špindíra. K vysávání jsem si pustil rádio a začal se pohybovat do rytmu hudby. S hudbou mi šlo vždy všechno lépe.Vysával jsem zrovna u křesla, když jsem si všiml papíru ležícího pod ním. Klekl jsem si a vytáhl ho. Byla to pozvánka na bleší trhy konající se ten den na náměstí. Nejspíše mi tam spadla už dříve a já na ni zapomněl. Jak jsem na ni tak koukal, dostal jsem chuť se tam podívat. Mohl bych dokoupit i nějaké dárky, napadlo mě. Hned jsem se tam tedy vydal.

Procházel jsem okolo všech těch stánků s vonícím jídlem, svařeným vínem a se suvenýry. Lidí okolo mne stále přibývalo a bylo čím dál těžší se tím davem prorvat, ale mně to nevadilo. Periferním viděním jsem zaznamenal zlatavou barvu, což mě přimělo ihned se zastavit a otočit se tím směrem. Několik lidí do mě narazilo. Něco otráveně poznamenali, ale mně to bylo jedno. Hleděl jsem pouze na tu krásu. Na dlouhé, zlatavé šaty bez ramínek s mašlí v pase. Vybavil jsem si moment, o kterém jsem si myslel, že jsem ho dávno zapomněl.

Byli jsme mladí. Já a Elizabeth. Měla ten večer podobné šaty a zářila víc než všechny hvězdy na obloze. V pozadí hrála nějaká pomalá sentimentální hudba, jedna z těch, kterou ona zbožňovala, a já při jejím poslechu tiše trpěl. Tancovali jsme spolu na plese jejího strýčka Franklina, kterého jsem poznal, když jsem se k Liz nastěhoval. Byl to trochu bručoun, ale pořádal nádherné plesy, které jsem si jako milovník společenského tance nemohl nechat ujít.

„Dávej pozor, kam šlapeš, Edo," napomenula mě Liz poté, co jsem jí asi tak už po sté šlápnul na nohu.

„Promiň," omluvil jsem se. „Jsem jenom paf z toho, že tak krásná žena jako ty, je má." Elizabeth se zasmála, jako kdybych řekl nějaký brilantní vtip. Při smíchu zaklonila hlavu dozadu tak, jako to dělají malé děti. To byla jedna z mnoha věcí, kterou jsem na ní miloval.

„Nejsem ničí," poznamenala s úsměvem. Liz byla vždy hodně temperamentní a hrdá žena. Ostatní muži z města mě před ní varovali. „Je to feministka," říkali. „Dej od ní ruce pryč, dokud můžeš." Mně se ale její upřímnost, až drzost, líbila. Miloval jsem, jak bojovala za práva žen a nechtěla, aby ji někdo vlastnil. Miloval jsem její divokost.

Z příjemného snění mě vytrhl dav německých turistů, kteří na sebe pořvávali přes celé náměstí. Byl jsem zpátky na vánočních trzích.

Pokračoval jsem dále skrz stánky a myslel na svého vnoučka. Ten malý uličník se za mnou zase po roce měl přijet podívat a já věděl, že mu musím sehnat nějaký výjimečný dárek. Prošel jsem spousty obchodů a stánků plných krásných nových hraček, ale nikde jsem nenašel to pravé. Dělalo mi to starosti, protože jsem se blížil na samý konec tržiště a stále pro něj neměl nic. Když tu najednou jsem spatřil malý zapadlý stáneček, který se ani trochu nepodobal žádnému z těch předchozích. Nezdobila ho totiž typická světýlka, ani od něj nepřicházelo žádné příjemné aroma. Sám jsem nevěděl, čím mě tak zaujal, ale vydal jsem se k němu. Byla to taková dřevěná budka, před kterou stály krabice plné všemožného harampádí, především starých hraček.

„Dobrý večer, pane! Jen se račte podívat. Nikdy nevíte, co můžete najít za poklad," vyzval mě prodavač a já ho poslechl. Začal jsem se prohrabávat jednou krabicí, a když už jsem myslel, že všechna snaha byla marná, na samém dnu krabice jsem uviděl malý modýlek zářivě červeného auta. Dychtivě jsem ho vytáhl a poznal, že je to krásná replika Fordu Anglia, ve kterém jsem kdysi sám jezdíval.

S úsměvem jsem začal vzpomínat. Tehdy to byla doba, kdy chtěl auto každý, ale ne každý si ho mohl dovolit. Mně se poštěstilo, že mi ho prodal jeden dobrý přítel a nikdy jsem nelitoval ani jediného centu, který jsem za něj utratil. Můj Ford byl sice ze starého železa, ale byl to ten nejlepší společník, jakého jsem si na své cesty mohl přát! Projel se mnou hory, lesy i písčité pláže, prostě mě vždy odvezl kamkoliv, kam mě mé dobrodružné srdce zavedlo. Proto mě taky docela překvapilo a pobavilo, když jsem se dozvěděl, jak můj červený společník skončil. To za mnou jednou přišel můj kamarád John a řekl: „Ede, co jsi mi to sakra prodal za kraksnu?!" „Vždyť já ti přece říkal, že sám nevím, kolik toho ještě vydrží," oponoval jsem mu. „To sice jo, ale ani ve snu by mě nenapadlo, že mi to chcípne uprostřed rovný silnice. Vždyť on tomu vypadl motor!" Při té vzpomínce jsem se musel začít smát a v tu chvíli mi bylo jasné, že ho pro svého vnoučka musím koupit a budu doufat, že i on s ním zažije stejná dobrodružství jako já. Brzy na to nastal čas jít domů.

Ako som tak kráčal domov, už z diaľky som videl pani Magdalénu na jej pravidelnej večernej prechádzke. Keď som sa približoval, zbadal som, ako sa na mňa zo snehu rúti Tobi. Aj keď mi minule rozhrýzol moje obľúbené papuče, v tejto chvíli mi to bolo jedno. Mal som úsmev na tvári a cítil som sa skvele. „Dobrý večer, pani suseda." Nestihla ani odpovedať a ja som už vyberal kľúče z vrecka. Tešil som sa na teplo domova a horúce kakao. Kráčal som hore schodmi a pískal som si môj obľúbený rytmus salsy. Hneď po tom, ako som vošiel do bytu, som si vybral svoju námornícku šálku, urobil si do nej kakao a sadol si do hojdacieho kresla. Ku kakau sa hodil aj môj obľúbený ovocný koláč, tak som si ho dal. Zobral som pero a papier. Pri prvých riadkoch som mal veľa vecí na srdci a po hodine mi na stole ležali dva listy pre mojich synov. Vypil som posledný dúšok a oči sa mi začali pomaly zatvárať.

Rafaelu Safinu, která letos maturuje na oboru grafický design, s pamětníkem Jaroslavem Votýpkou pojil optimistický pohled na život a také radost z poznávání nového. I ji lákají jiné kontinenty, než je ten náš evropský, proto by se dalo očekávat, že se na ilustraci objeví něco typicky kanadského, nejspíše divoká příroda. Ovšem opak je pravdou! Autorka si vybrala detail, který ani v nejmenším neprozrazuje dějiště povídky, ale je symbolem nostalgicky hřejivých vzpomínek na mládí. „Sama jsem kdysi tančila a zrovna šaty mi připomněly tyto časy. Při kresbě jsem kladla důraz na eleganci a světlo, které představují oslnivou krásu oné ženy ze vzpomínek pana Votýpky," vysvětluje Rafaela.

Vyprávění o Kanadě bylo pro mladé posluchače poutavé i zábavné. Kdo z nich se tam ve svém životě také podívá?

Překvapení na rozloučenou od lektorky workshopu udělalo milovníkovi domácích koláčů velkou radost

Ve společnosti krásných žen se pan Jaroslav cítil vždy dobře

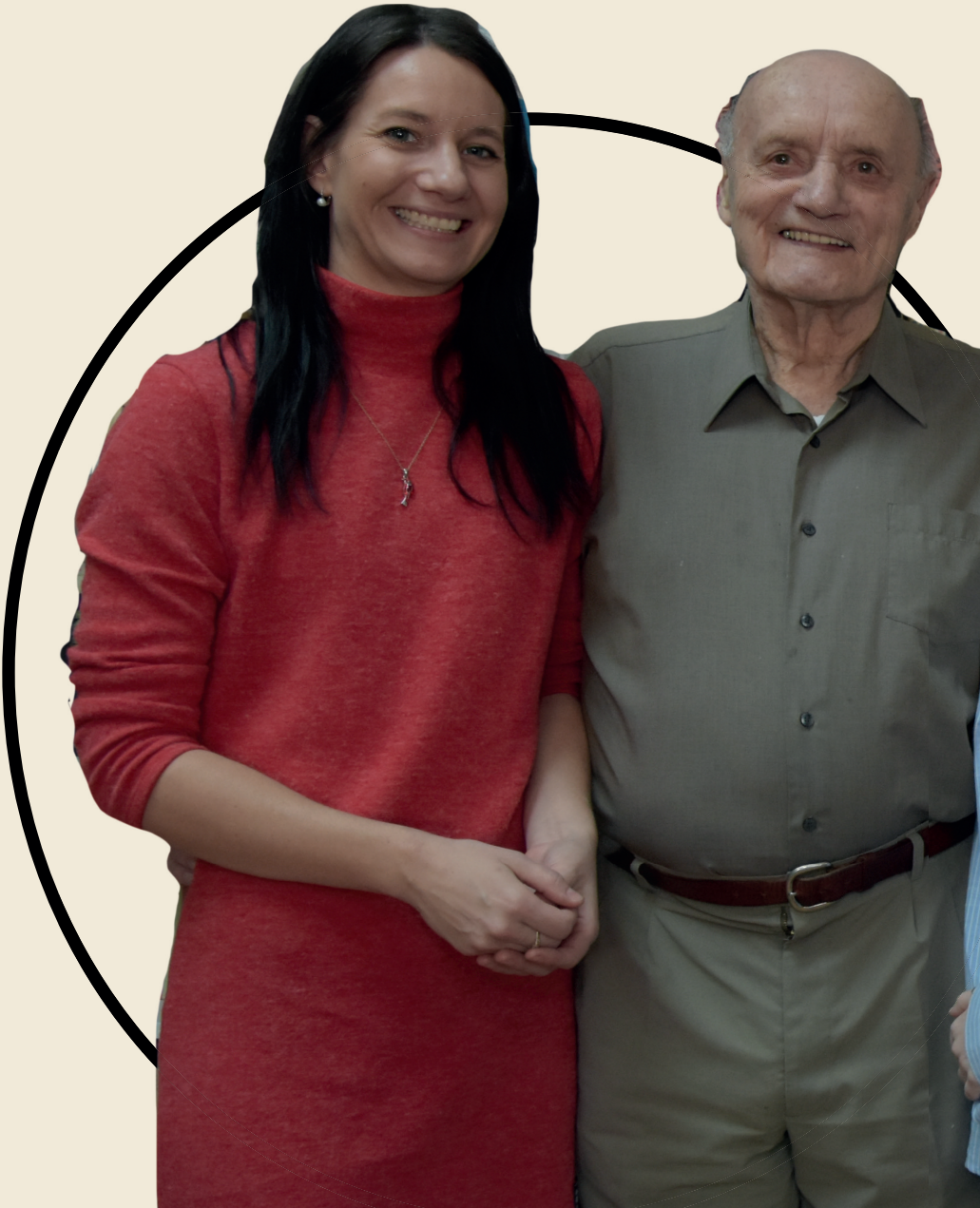

PhDr. Jana Kobzová

Vyprávění **paní Jany (65 let)** bylo poutavé a nanejvýš erudované. Její zálibou už od dětství byla historie, kterou se jí i přes politické překážky nakonec podařilo vystudovat. Tématem jejího vyprávění byly především zážitky kolem sametové revoluce, kterou pamětnice vnímá jako vyvrcholení dlouhodobějšího procesu, nikoli záležitost jednoho dne, jak si někteří mladí někdy mylně myslí. Středoškoláci se pak kromě jiného zamýšleli nad pojmem a významem svobody. To, co se dělo před „pouhými" třiceti lety, je pro ně už jen těžko představitelné. Uvědomili si i to, že svoboda, bohužel, není samozřejmostí. Každý z šesti posluchačů o tom sepsal úvahu. O listopadu 1989 vytvořili i krátké básně, tzv. limeriky, a společný česko-slovenský dialog.

„Pro nás všechny to byl skvělý mezigenerační zážitek. A protože s námi byli i gymnazisté a učitelé ze slovenské Rožňavy, byl to navíc zážitek mezinárodní. Příjemné tvůrčí setkání s paní Janou a s vnímavými, talentovanými středoškoláky. Jedním slovem: radost! Děkuji paní Janě za její vstřícnost, za poutavé vyprávění, za vždy precizní připravenost k historickému tématu, a dokonce i za korektury textů."

lektorka Marta Dietrich Dvorská

Jana Kobzová na mezinárodním zasedání zástupců médií, které se konalo několik měsíců před sametovou revolucí. Druhý zleva je tehdejší ředitel Československé televize Jan Zelenka

ČESKOSLOVENSKO 1989

SAMETOVÉ LIMERIKY:

Daniel Mikula

V tom roku osemdesiatdeväť
nebolo doma nikoho vidieť
Štrngali kľúče na námestí
všetci boli hladní po šťastí
chceli zmeniť svet

Každému už bolo dosť
všetkým chýbala ľudskosť
Volali po zmene
Každý vo vlastnom mene
Bola to jediná možnosť

Ingrid Jendreková

Na námestí to hukoce
nádejou oplýva srdce
Zmena bude a či nie
viera v nás stále tlie
Nespravia z nás ovce

Lenka Jakubíčková

V naší škole není místo
pro vás vůbec - to je jisto
Nejste pýchou pro naši stranu
neříkejte nic na obranu
Starejte se o své hnízdo

Cestovat a žít - to by ráda
dokud může, dokud je mláda
Demonstrovat chodila za svobodu
StB ji odtáhla za hospodu
To byl teror a ne vláda

Magdaléna Goligovová

Byla tehdy na náměstí
Její manžel dostal pěstí
Říkali, že revoluce
je podpora evoluce
Jó, tomu já říkám štěstí!

Když seděl na pivku
na všechny měl pifku
Neřekl ani slovo
jinak by sdělil mnoho
A tak zůstal v chlívku

Irena Vintrová

Nádherné květiny,
od mladé dívčiny.
Proč je odmítáš?
Proč je zamítáš?
Jak jisté přečiny…

Natálie Velebilová

Když tu byli komunisté
nebylo nic zcela jisté
Co se s námi asi stane?
Budeme si říkat pane?
A je dnes už všechno čisté?

ÚVAHY O SVOBODĚ / O SLOBODE

ANEB ZAMYŠLENÍ NAD PETICÍ NĚKOLIK VĚT

Lenka Jakubíčková

Myslím, že člověk, který nikdy nezažil nesvobodu, nemůže plně pochopit, jak zásadní je cítit se ve své zemi bezpečně, moci projevit vlastní názor a ukázat světu, kdo doopravdy jste.

My, kteří jsme se narodili do svobodné země, občas zapomínáme, jaké máme štěstí. Možná bychom mohli přestat říkat, že nemůžeme, protože skutečností je, že můžeme. Stačí jen opravdu chtít. Není totiž nikdo, kdo by nám zakazoval uskutečnit naše sny a přání.

Ingrid Jendreková

Sloboda

Slovo také ľahké a nenáročné sa v živote človeka stretáva s množstvom nejasností a obmedzení. Pre našu generáciu je to už samozrejmosťou, ale naši starí rodičia si to veru vážiť vedia.

Sloboda názoru, sloboda pohybu medzi krajinami… sloboda. Toto zázračné slovo sa dá poňať rôzne. Mojou definíciou slobody je možnosť bez strachu vyjadriť svoje pocity, názory, úvahy, cestovať kam a kedy len chcem, bez obmedzení a pocitu obviňovania, robiť, čo mi len napadne.

Pocit ohrozenosti, strachu umocňuje snahy oslobodiť sa z reťazí režimu. Utláčaním ľudských túžob sa nikdy nič dobre neskončilo. Vždy túžba vyhrala a inak to nie je ani v dnešnej dobe. Keď niečo chcem, idem si za tým. A aj to je pocit neobmedzenosti.

Daniel Mikula

Sloboda je pre mňa veľmi široký pojem. Pre mladých ľudí je už v podstate samozrejmosťou, ale viem, že starší si ju vážia viac.

História toho napísala veľa, avšak ja som toho prežil pomenej. Mne ako mladšiemu ročníku príde normálne, keď môžem povedať, čo si myslím, a môžem ísť, kam chcem. Sú tam aj iné faktory, ale z pohľadu slobody sú pre mňa tieto tie hlavné. Nedokážem si veľmi predstaviť, ako by som žil, správal sa, v dobe našich predkov, kedy to samozrejmosťou nebolo. Je to ťažká predstava, priam nemožná a ja som šťastný, že to nemusím riešiť ako realitu. Neviem si predstaviť, že by som nemohol rozprávať o tom, o čom chcem. Bez

komunikácie akoby ste neboli ani ľuďmi. Bez cestovania a spoznávania by bol dnešok čierno-biely. Rovnako je to s názormi. Používať názor len jedného človeka a podriaďovať sa mu, by bolo desivé. Žiaľ, niekedy to tak aj bolo, ale ľudia zabojovali. Hnala ich túžba, chcenie a nakoniec to vyhralo nad všetkým, čo bolo proti tomu. Preto som šťastný, že žijeme v slobode a aspoň poväčšine môžeme robiť to, čo nás baví a môžeme sa slobodne rozhodovať.

Irena Vintrová

Svoboda. Co to je? Je to nějaká věc, kterou vlastníme nebo pouze pocit, pouhá myšlenka?
Můžeme za svobodu považovat to, že si každý může říci, co chce, i kdyby to mělo ublížit lidem kolem něj?
Můžeme si říkat, co chceme, a nikdo nás za to nezavře, nezabije, ale i přesto mlčíme, proč? Že by v nás pořád přebýval strach z minulého politického režimu? Nebo to je strach z lidí kolem a z toho, co by si o nás mohli myslet?
Může se za svobodu považovat to, že můžeme vycestovat ze země?
I když z ní nevycestujeme, protože „na to nemáme peníze“ nebo „na to nemáme čas“?
Může se za svobodu považovat to, že můžeme pracovat, kdekoliv chceme?
I když pracujeme na jednom místě, kde nás to nebaví?
Může se za svobodu považovat to, že můžeme chodit na jakoukoliv vysokou školu? I když se na ni nedostaneme všichni, anebo když ty, kteří se dostanou, to přestane bavit a „seknou“ s tím, nebo to nezvládají a vyhodí je?
Slovo svoboda má mnoho významů. Zahrnuje ohromné množství věcí, ale zároveň tak málo…
Svoboda není pro každého samozřejmostí. Ne všichni mají možnost být svobodní, ne všichni žijí ve „svobodné“ zemi.

Natálie Velebilová

Svoboda – velmi složité a zároveň tak jednoduché slovo. Svobodu jako takovou máme již 30 let, ale máme ji doopravdy?

První věc, která se mi vybaví, když se řekne svoboda, je svoboda slova. V podstatě můžeme říci cokoliv a nehrozí nám, že nás za náš názor někam zavřou, nebo dokonce zabijí. Ale i přesto se někteří bojí vůbec něco říci, vyjádřit svůj názor tam, kde se necítí dobře, a bojí se toho, co na to ostatní řeknou. Myslím si, že v dnešní době máme opravdu velkou svobodu, můžeme se jen tak sebrat a odcestovat si, kam jen budeme chtít, což dřív nebylo vůbec tak jednoduché. Zároveň nám určitou svobodu upírá škola. Říkají nám, ať se dotkneme hvězd, a pak nám říkají, kde máme sedět, kdy jít na záchod a co si myslet. Ale i přes určité upírání svobody si myslím, že máme mnohem větší svobodu, než měli lidé dříve nebo lidé v jiných zemích, a jsem za to vděčná.

Magdaléna Goligovová

Svoboda. Dá se lehce ztratit a těžce získat. Někdo se do svobody narodí, jiní ne. Žijeme v nespravedlivém světě, kde se nevinný ocitne již po narození v nesvobodě a druhý o svou svobodu pošetilým způsobem přijde.

Volnost dle mého nikdy nebude na světě vyrovnaná, nebude pro všechny stejná.

Ale ani někteří svobodní lidé, v rámci sociálního rozměru, nejsou vždy opravdu svobodní. Svoboda je totiž i vnitřní. Člověk, ve své zemi svobodný, může být zajatcem ve své mysli. Jeho vlastní myšlenky a emoce nad ním mají moc a on to neumí kontrolovat. Takže pravdou je, že i když na první pohled ten, kdo se může zdát jako svobodný člověk, nemusí být ve skutečnosti svobodný.

Magdaléna Goligovová, Lenka Jakubíčková, Ingrid Jendreková, Daniel Mikula

VÍDEŇSKÝ SACHR

„Mami, jednou si zajedeme do Vídně na sachr."

„Prosím tě, nefantazíruj. Vždyť to je nemožné."

„Přestaň, nic není nemožné!"

„Toho už se stejně nedožiju."

„Neboj, bude to za chvíli."

Maminku jsem sice přesvědčovala, ale sama jsem si tím nebyla úplně jistá. Naděje mě však poháněla dopředu. Lidé se už začali bouřit, systém se rozpadal, ale pochybnosti stále přetrvávaly. Přece jen, tolik let strachu a diktatury…

Toužila jsem, tak jako mnozí ostatní, po svobodě slova, po otevřeném dialogu bez limitu a po otevřených hranicích.

Netrvalo dlouho, moje tajné přání se splnilo (tedy – alespoň ty otevřené hranice) a slib, který jsem dala mamince, se teď mohl stát realitou.

Nastartovala jsem svou starou škodovku MB 1000 De Luxe a frčela jsem za maminkou.

„Mami, jedeme na sachr!"

Maminka jen nevěřícně mávla rukou, ale poslušně nasedla do auta.

Cesta byla plynulá a rychlá a brzy jsme se ocitly na hranicích.

Zastavili nás celníci. Maminka se lekla a ztuhla, ale já jsem zůstala v klidu. Chtěli po nás jenom pasy. A navíc byli velmi přátelští: „Přejeme vám šťastnou cestu a příjemný pobyt v Rakousku." Maminka byla v šoku. Za hranicemi se jí spustily slzy dojetí, které ji provázely celou cestu. I přes slzy však viděla a komentovala ten velký rozdíl mezi šedivým Československem a barevným a rozkvetlým Rakouskem: „Třeba to bude brzy takhle

pestré a upravené i u nás.“ Když si pochutnávala na klasickém vídeňském zákusku – na sachru, který jedla naposledy jako malá za Rakousko-Uherska, pohladila mě po ruce: „Nevěřila jsem, že se takového zázraku ještě dožiju!“

Ingrid Jendreková, Daniel Mikula, Magdaléna Goligovová, Lenka Jakubíčková

DEMONSTRACE (ČESKO-SLOVENSKÝ DIALOG)

Chlapec: Stoj! Počkaj!

Dívka: Já chci vědět, co se děje.

Chlapec: Nechoď tam, zbytočne riskuješ.

Dívka: Ale já se nebojím. No co, kdyžtak budu mít modřinu na rameni.

Chlapec: Keby len to.

Dívka: Přinejhorším se schovám k někomu do vchodu.

Chlapec: Nemusíš to stihnúť, sú všade a je ich veľa.

Dívka: Ale přestaň. A i kdyby – tak co. Chci slyšet zpívat Kubišovou.

Chlapec: Tú budeš počuť aj v rozhlase.

Dívka: Já to chci slyšet teď a hned! A chci slyšet všechno a všechny.

Chlapec: Nevymýšľaj! Sú tam vodné delá, budeš celá mokrá… A čo keď ťa zoberú a vyhodia zo školy?

Dívka: Prosím tě… stejně mě ta škola nebaví. Poslouchat marxismus-leninismus a všechny ty kecy soudruhů, koho by to bavilo.

Chlapec: Keď si taká tvrdohlavá, tak si choď, ale daj pozor na slová, je tam plno eštébákov.

Dívka: Ty baloňáky znám, na ně si dám bacha.

Chlapec: Tak si choď, keď tak veľmi chceš. Veď ty si raz spomenieš na moje slová.

Dívka: To ty si jednou vzpomeneš na mě!

Lid: Pravda a svoboda zvítězí!
Nepropadejte předčasnému nadšení!
Miloši, končíme!

Irena Vintrová

MOJE ZÁŽITKY Z 1989 - ZÁPISKY Z DENÍKU

17. listopadu 89

Včera jsem odjela z Prahy do Jindřichova Hradce navštívit rodiče.

Strávili jsme hodiny povídáním o tom, co se děje v Praze od letošního ledna. Maminka se bála, abych se nezapletla do nějakého průšvihu. Slyšela různé hrůzy z rádia a bůhví, co jí napovídali sousedi a známí.

Na pozadí našeho rozhovoru jsme měli puštěný rozhlas. Najednou píseň utichla a ozval se udýchaný mužský hlas. Ohlašoval živě to, co se začalo dít v Praze. V pozadí byl slyšet hluk a hlasy skandující: „Máme holé ruce!“ a další různé slogany.

Rodiče se chytli za ruce a napjatě poslouchali rádio. Po ukončení zpráv se z rádia ozvala píseň od Marty Kubišové.

Chtěla jsem se okamžitě vydat do Prahy, ale rodiče mě začali přemlouvat, ať tam nechodím, že je to nebezpečné a mohli by mi vážně ublížit.

A tak jsem jim vyhověla, ještě dnes zůstanu tady s rodiči a další den vyrazím do Prahy pomáhat.

18. listopadu 89

Hned ráno jsem vyjela do Prahy, s rodiči jsem se dlouho neloučila, maminka mě nechtěla pustit i přes moje přesvědčování, že budu v pořádku a že se budu držet dál od centra dění.

Cesta utekla hrozně rychle a já jsem konečně stála před Československou televizí, ve které jsem pracovala.

Uvnitř budovy vládl chaos. Všude běhali lidé s papíry, deskami a dalšími různými věcmi.

Hned jsem se zajímala o to, jak mohu pomoci, kde je potřeba mé přítomnosti. Nakonec jsem našla to pravé místo. Psala jsem o tom, co se děje, posílala to do zahraničí a čekala na reakci lidí. Čekala jsem klidně i hodiny, ale za to čekání to stálo.

Neurčitý den v neurčitém měsíci 90

Přijali mě! Vzali mě na vysokou! Já jsem tak šťastná. Konečně budu moci studovat. Ekonomika sice bude asi těžká, ale určitě ne tak těžká jako historie a archivnictví a pomocné vědy historické na Karlovce.

Těším se na profesory a na překvapení, které mám pro maminku připravené. (Určitě bude nadšená.)

Tenhle rok bude ten nejlepší v mém životě!

Magdaléna Goligovová studuje čtvrtým rokem obor knihkupecké a nakladatelské činnosti. I když si kreslí jen tak pro radost, ráda se ujala výtvarného zpracování příběhu paní Jany Kobzové. Zkusila se vcítit do energické milovnice historie, která touží po svobodě slova i cestování, ale obojí je v době normalizace nemožné. Nezbývá jí tedy nic jiného, než si o tom snít a dávat svým snům obrysy alespoň tužkou na papír. „Protože chtěla vzít maminku na pravý sachr do Vídně, napadlo mě, že by to mohl být dobrý symbol její představy o svobodě – sachr, který jim na podnose přináší sama Svoboda," vysvětluje Magda, která se při tvůrčím fantazírování dostala přes Rakousko až do Spojených států.

Magdaléniny kresby zakomponovali do stylizované fotky žáci grafického designu Denisa Teplá a Lukáš Suchý.

Co ženy zajímá
CELÝ TÝDEN
FLAMME BLEUE
FLAMME BLEUE
Hravé

Pro paní Janu bylo důležité vysvětlit posluchačům, že život před listopadem 89 byl plný strachu a obav

Všichni účastníci se ve workshopu Marty Dietrich Dvorské pokusili o napsání limeriku neboli hravé básně o pěti verších s rýmovou strukturou a-a-b-b-a

Jana Kobzová

Pro lektorku workshopu a pamětnici je důležité umět si naslouchat

Závěrem

Projekt *Učme se číst, čtením se učme* byl mou další zkušeností s tvůrčími workshopy na Střední škole DUKE Náhorní. Pokaždé si říkám, jestli ta moje lektorská radost ze společného tvoření básní, povídek a her nepředčí radost studentů a studentek, které za ruce dovedete k temnému hvozdu vlastní fantazie, dáte jim do ruky baterku a zhruba jim naznačíte směr: z toho lesa nejistoty pokaždé vycházejí, jeden po druhém, s náručí plnou naprostých skvostů. Tentokrát jsme se navíc pustili do něčeho zcela výjimečného: zdrojem inspirace nám byli klientky a klienti RoSy, tedy lidé, kteří se narodili v první polovině 20. století a vypravovali vlastní příběhy. Jejich cesty byly často protkané naprostými neuvěřitelnostmi.

Tim Postovit, lektor workshopu

Stretnutie s pamätníkmi zanechalo stopu hlboko v srdci všetkých zainteresovaných. Veľmi si ceníme, že nás pamätníci vpustili do svojich životov. My sme načúvali ich príbehom so zatajeným dychom. Ich životné osudy boli ako črepky, ktoré zapadli do veľkej skladačky dejín, o ktorých sa študenti doposiaľ dozvedali predovšetkým z učebníc a rozprávania učiteľov.

Lýdia Kalinová, vyučující z partnerské školy

Bylo fascinující poslouchat, jak lidé, se kterými jsem seděla ve stejné místnosti, zažili vzestupy a pády naší historie. Mrzí mě, že mnoho mých vrstevníků nemá zájem starší generaci naslouchat. Osobně si myslím, že co vám řeknou pamětníci, nejsou dějiny z učebnice, ale historie života.

Kateřina Vanžurová, žákyně a účastnice projektu

Účastníci projektu kladli pamětníkům otázky, z nichž některé si vypravěči sami nikdy nepoložili, což středoškoláky překvapovalo a udivovalo. A právě ten oboustranný údiv a snaha o protnutí několika různých životních perspektiv byly hlubokým smyslem našeho setkání, za které organizátorům velice děkuji!

Ivana Myšková, lektorka workshopu

Když jsem v prosinci roku 2017 začala sepisovat žádost o grant, nemohla jsem tušit, s kolika nečekanými těžkostmi se budeme muset vypořádat. Zmíním jen některé. Naše mezinárodní setkání ovlivnila náhlá onemocnění a indispozice účastníků i lektorů. Poprvé za několikaletou zkušenost s projekty spolupráce škol jsme museli kvůli pandemii zrušit výjezd do partnerské školy. Také jsme opakovaně měnili termín křtu tohoto sborníku. Nejtěžší však bylo se vyrovnat s nečekanou ztrátou dvou pamětníků, kteří oplývali životním elánem a pozitivní energií. Jejich odchod jako by symbolicky stvrdil to, co se nám oba během besed snažili sdělit: užívejme si každodenních radostí, všedních, a přesto vzácných dní naplněných prací, protože život je i přes veškeré těžkosti a překážky dar. Kdo si to uvědomuje, je šťastný člověk. Tím byla jak Anna Habersbergerová, tak i Jaroslav Votýpka. Inspirujme se jimi…

Pavlína Vočková, koordinátorka projektu

P. S.

Ať už žijeme v jakékoliv době, vždy je důležité mít kolem sebe lidi, se kterými nám je dobře. Program Erasmus+ mi do života přivedl **Evu Szanyiovou**, které tímto děkuji za skvělou spolupráci a těším se, že s našimi žáky podnikneme další vzrušující výlety, třeba opět do minulosti.

Podruhé na mě Černý Petr v podobě osmdesátek snad už nevyjde…

Zdeňka Šedová si nechala záležet na prvorepublikové pokládané vlně. A co to bude příště, Evo?

Z OČÍ DO OČÍ

Sborník žákovských textů
inspirovaných vyprávěním pamětníků

Uspořádala ***Pavlína Vočková***
Fotografie ***Milan Pavýza, Kateřina Vaňková***
Sazba a grafická úprava ***Hana Petržílková***
Korektura české části ***Zdeněk Švehla***
Korektura slovenské části ***Jana Palečková***
64 stran

Vydala Střední škola designu a umění, knižní kultury a ekonomiky Náhorní
U Měšťanských škol 525/1, 182 00 Praha 8-Kobylisy
Praha 2020
Tisk RHODOS, spol. s r. o
Vydání první

ISBN 978-80-270-8497-5

DISCO
NEJLKY CVIČME!